

OBR&R'S

P E C I A L

ČÍSLO 21

občasník brněnských roverů a rangers

Nazdar!

Dostal se ti do rukou čtvrtý speciál OBR&R, jehož hlavní část vznikla z promluv P. Jiřího Kani o výchově člověka a díky níž se jistě stal právě tento speciál tím nejhodnotnějším číslem OBR&R. Věnuje se totiž oblasti života a skautingu o které se hodně mluví, o něco méně ví a ještě méně se v ní dělá.

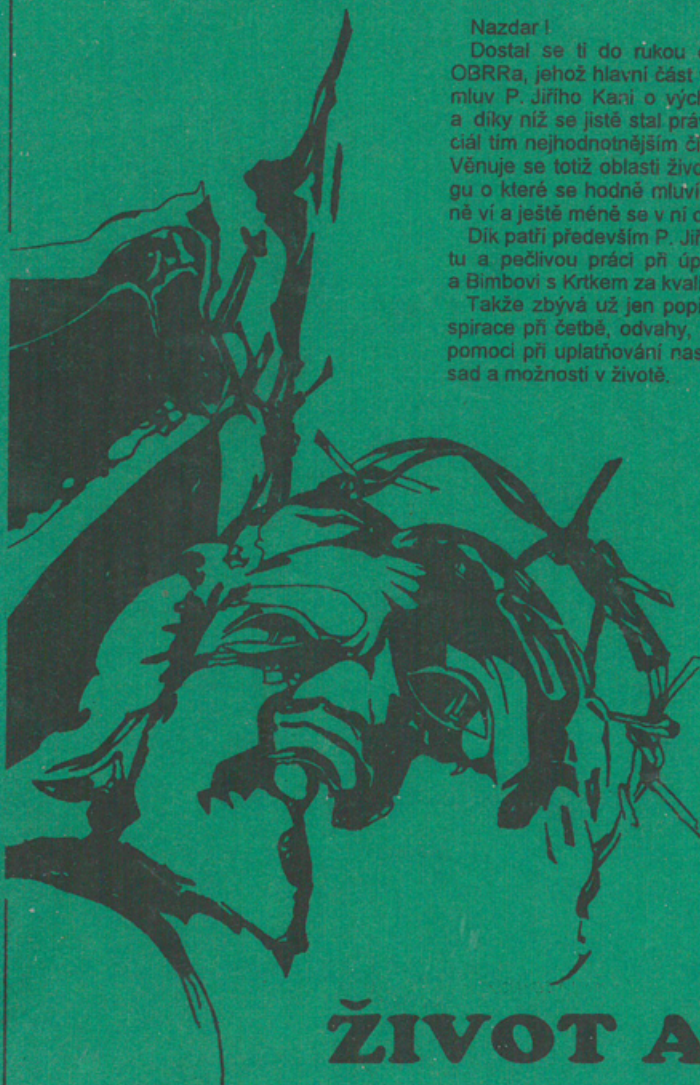
Děk patří především P. Jiřímu za ochotu a pečlivou práci při úpravách textů a Bimbovi s Krtkem za kvalitní ilustrace.

Takže zbývá už jen popřát hodně inspirace při četbě, odvahy, štěstí a Boží pomoci při uplatňování nastíněných zásad a možností v životě.

Cechtal

D U C H O V N Í V Ý C H O V A

ŽIVOT A

*" K životu máme jen krátký čas, proto je důležité, abychom dělali to,
co má smysl a dělali to hned teď. "*

sir Robert Baden Powell

*" Protože jsem poznal trýzeň žíznivé touhy, chci vykopat studnu,
z níž by mohli pít i jiní "*

Ernest Thompson Seton

Erazim Kohák:

Bůh

Deus sive natura....Bůh čili příroda. Řekl to židovský filosof Baruch Spinoza v sedmnáctém století a byl za to mimo jiné vyobcován z amsterodamské synagogy. Jak k tomu vlastně přišel?

Ostatně jak vůbec člověk dochází k víře? Náboženství, to je něco jiného. To se člověk může naučit ve škole nebo v kostele, nebo prostě pochytit a celý život bezmyšlenkově opakovat učení či obřad. Jak ale člověk dochází k osobní víře, k osobnímu vztahu k Bohu?

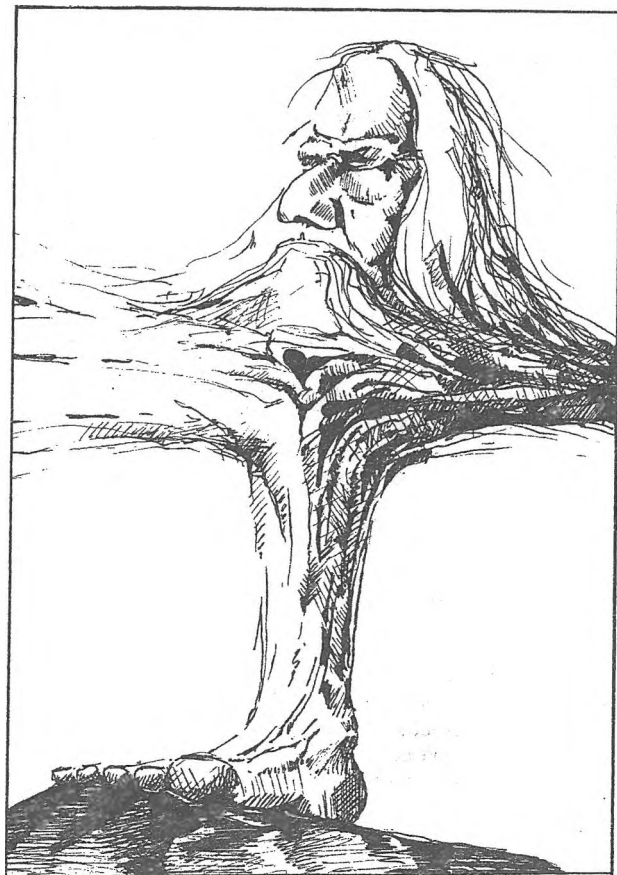
Věřící o tom zřídka mluví. Je to příliš osobní záležitost. Halasně to předvádějí různí somozvaní misionáři, kteří si z víry dělají cirkus, často doslova, pod stanem od cirkusu pronajatým. Jenže tím již prozrazují, že to není doopravdy. Skutečná víra je věc soukromá.

Začíná přerušením všednosti. Člověk - snad pračlověk, který po sobě zanechal malby v jeskyních, snad člověk, který s vámi den co den mlčky čeká na tramvaj - se pozastaví, někdy proto, že už dál nemůže, jindy proto, že v tu chvíli dál nemusí, vzhledne od své zaneprázdněnosti a najednou si uvědomuje ten nesmírný přesah všehomíra. To nekonečné nebe nade mnou, ta nezbadatelná hloubka ve mně samém....německý filosof Rudolf Otto to

označuje jako *mysterium tremendum et fascinans*, tajemno, z něhož jde mráz po zádech, které však přesto vábí. Přerušení zaneprázdněnosti jako by otevřelo okna k rozměru posvátného.

Samozřejmě, hned nastupuje švejkovská obrana. I jen matné tušení, že stojíme v přítomnosti Boží, nás znervózňuje. Rychle okna zavíráme obhroublou všedností nebo špatným vtípem. Snad proto, že jsme ve svých dějinách i ve svém životě tolikrát upadli, bojíme se povstat. Raději se držíme co nejbliž té nejvšednější zemi a pro jistotu rychle poplíváme, omlátíme a zakryjeme blátem všechno, co jen trochu převyšuje naši všednost, všechno, co je jakkoliv dobré, krásné, ušlechtilé či posvátné. Bezděky se tak utěšujeme: ať jsme, jací jsme, nikdo není lepší.

Přesto ten zážitek přesahu je skutečný a obecně lidský. Lidé na něj vcelku

reagovali dvěma způsoby - či vlastně třemi, když přičteme naše odmítnutí. Ostatně není jen naše. Jak dokazuje třeba verš ve Skutcích apoštolů 2,13, lidé vždy bránili pohodlí své každodennosti před vniknutím přesahu takovým zevšedňováním.

Ti, kdo toto střetnutí neodmítli, reagovali zčásti přístupem, který bychom mohli označit zásadou římského práva, *do ut des*, dávám, abys dal, či prostě něco za něco. Té tajemné moci - či vžitým názvoslovím Bohu - nabídnou oběť výměnou za nějakou protislužbu. Třeba svatému zapálím svíčku, aby se mi uzdravila kráva, a když kráva dál nedojí, třeba si tu svíčku zas vezmu. Něco za něco, nic za nic. Takovým způsobem s Bohem obcuje v Bibli třeba Jákob v I.knize Mojžíšově, 28,20-22, ač zdaleka nejen on. Jednat s Bohem tak, jak lidé jednají se světem - fakticky manipulativně - je pro lidi takových návyků zcela přirozené. Z toho pak vzniká nejprve magie, později přírodověda - způsoby, jak skutečnost manipulovat, ať věděním nebo úplatkem, ve prospěch našich účelů.

Z dějin náboženství zjistíme, že to někdy dopadne jinak. Tak zase ve starém zákoně proroci zvěstují Izraeli, že Bůh nestojí o jejich oběti a obřady - "slavností vašich nenávidí duše má". Bůh požaduje něco jiného: "Učte se dobře činiti, hledejte soudu, pozdvihněte utlačeného, dopomozte ku spravedlnosti sirotku, zastaňte vdovy" /Iz. 1,7/. Chce-li člověk získat přízeň Boží, nestačí kšeftovat. Je třeba obrátit sama sebe, aby člověk byl tím, co Bůh požaduje. Ač začínáme chytráckou otázkou, jak Boha přimět k tomu, aby podpořil naše přání, dostáváme Boží odpověď: přejte si to, co Bůh podporuje.

Jenže víra vzniká také ze zcela odlišného postoje. Ten smluvní přístup, "dávám, abys dal", je typický spíše pro takové polověřící, pro lidi, kteří k víře přistupují jaksi zvenčí. Začínají střetnutím s Bohem, ale vycházejí ze zcela lidských zájmů. V Bibli to opačně výrazně vyjadřuje třeba I.epištola Janova, 4,19: "My milujeme jej, neboť on prvé miloval nás." To zdaleka není jen motiv novozákonní či biblický. Je obecně lidský; vyskytuje se snad nejvýrazněji ve zbožnosti prvotních Američanů, kterým přezdívalme "Indiáni". Východiskem tu není naše přání jako v případě Jákobově, nýbrž úžas nad zázrakem života a světa. Je tu prvotní vědomí, jaký je to zázrak, že vůbec žijí, že jsem zdravý, že vidím celou tu spleť světa a krásu světa kolem sebe - všechno je zázrak... a všechno je dar, nezasloužený dar.

Skutečně, ten zázrak světa, zázrak života, jsem si nijak nezasloužil. Není sebemenšího důvodu, proč bych měl vůbec být. A když už jsem, není sebemenšího důvodu, proč bych neměl být slepý, chomý, v bolestech. To všechno je zcela normální. Že to nejsem, to není zaslouho, to je veliký dar. Mám pádný důvod, proč si všeho vážít, že všechno se radovat, třeba z té křehké květiny, která jakoby zázrakem vyrostla mezi pohozenými betonovými panely na okraji sídliště. Nebo třeba ze života.

Tu k základnímu motivu údivu, úžasu nad zázrakem stvoření, přistupuje druhý motiv vděčnosti. Úžas a vděčnost, to je ten druhý, zcela odlišný zdroj víry a také zcela odlišná náboženská motivace. Už to není ono "dávám, abys dal". Je to pravý opak, "dávám, neboť's dal". Lidské konání už nemá za účel přimět Boha, aby dal, nýbrž vyjádřit Bohu vděčnost za všechno, co dal, i za odpuštění toho, co jsme s jeho dary udělali. Bůh nám dal louku, my jsme na ní zřídili skládku. Máme zač děkovat - i zač se kát. Víra v tom nejhlubším smyslu vychází z údivu a úžasu nad zázrakem všeho stvoření. Vychází z užaslého uvědomění, že svět kolem nás i náš vlastní život v něm není náhodným shledem a pohybem částic, že je to zjevená přítomnost Boží. Tak se nám Bůh představuje: ne jako takový, starohebrejský Krakonoš v plstěném klobouku a lodenovém plášti, nýbrž jako zázrak všeho, co jest, jako posvátnost všeho, s čím se střetáváme. Ostatně ani ten Krakonoš, pokud pohádky mají vůbec smysl, není kouzelný dědeček, nýbrž onen úžasný zázrak všeho stvoření, které nás obklopuje. Velice nedostatečně se to snažíme vyjádřit slovem "Bůh". Té přítomnosti Boží kolem nás si byl vědom i Spinoza, a proto řekl: Bůh čili příroda. Deus sive natura.

R. B. Powell:
Bezbožnost a Kniha přírody

Pro dosažení štěstí je nezbytné náboženství. Putujete-li skutečně za štěstím, nesmíte se nejen podílet na nenávistných ateistických kampaních, ale musíte postavit svůj život na náboženských základech.

To neznamená jenom chodit do kostela, znát biblické texty nebo rozumět teologii. Mnozí lidé jsou hluboce věřící, aniž o tom vědí a aniž se kdy náboženství učili. Velice stručně řečeno - náboženství znamená toto:

Za prvé - poznat, kdo a čím je Bůh.

Za druhé - co nejlépe naložit se životem, který Bůh dal člověku, a dělat to, co On od nás očekává. To znamená pracovat především pro druhé.

Taková by měla být vaše víra. Není jen pro nedělní zamyšlení, ale člověk by tak měl žít v každé minutě a každé části každého dne.

Abyste splnili tyto dva body a vyhnuli se ateismu, doporučuji vám dělat následující věci.

Za prvé - číst tu podivuhodnou starou knihu - Bibli, ve které najdete kromě božího zjevení úžasné zajímavé historické příběhy, poezii i mravní naučení.

Za druhé - čtete v té druhé podivuhodné staré knize - Knize přírody. Dívejte se co nejvíce na všechny ty zázraky a krásy, které nabízí pro vaši radost, a studujte je. Potom se sami sebe zeptejte, jak můžete nejlépe sloužit Bohu, dokud se těšíte ze života, který vám On daroval.

To, o čem mluvím, je určeno těm, kteří nevyznávají žádnou víru nebo kterým hrozí, že ztroskotají na úskalí ateismu.

Ateisté říkají, že jsou proti křesťanství a ostatním náboženstvím proto, že jsou spíš založena na pověrách než na vůdčích životních principech. Tvrdí, že náboženství vyčtené z knih napsaných lidmi nemůže být pravdivé. Jak se zdá, nevidí, že nám dal Bůh kromě tištěných knih a Zjevení velkou Knihu přírody. O ní nemohou říct, že je nepravdivá - jsou v ní fakta.

Shakespeare mluví o "kázání kamenů", "jazycích ve stromech", "knihách v bublajících potocích" a "všudypřítomném Bohu". Bacon napsal, že "Studium Knihy přírody je klíčem ke Zjevení."

Korán říká: "Což nevidíte, že vše, co je na nebi, a vše, co je na zemi, slouží Bohu? Slunce, měsíc, hvězdy, hory, stromy, zvířata a mnozí lidé?"

Doufám, že budu správně pochopen. Nenavrhuji studium přírody jako formu služeb božích nebo jako náhražku za náboženství, ale zastávám názor, že porozumění přírodě je v určitých případech krokem k přijetí náboženské víry.

Tato cesta se může osvědčit tam, kde jiné selhaly, zejména u lidí, kteří mají sklony k ateismu nebo nemají náboženské ideály, ale i u těch, kteří je měli a opustili je. Tato nová cesta jim může pomoci znovu najít víru.

Následující slova Davida Graysona popisují zkušenost, o níž si myslím, že ji prožilo mnoho současných lidí.

"Čtyřiapadesát let se věnuju botanice. Když jsem byl malý chlapec, věřil jsem bezvýhradně v Boha. Modlil jsem se k němu, měl jsem ho stále před očima - jeho lidskou podobu.

Když jsem dospíval, došel jsem k závěru, že žádný Bůh neexistuje. Vypudil jsem ho z vesmíru. Věřil jsem jen tomu, co jsem viděl, slyšel nebo cítil.

Mluvil jsem jen o přírodě a skutečnosti.

A teď mi připadá, že není nic jiného než Bůh."

(z knihy *Vlče, skaut, rover*, vydané v nakladatelství *Skauting v r. 1993 v edici Skautské prameny*)

Václav Břicháček - Gigant: Duchovní výchova

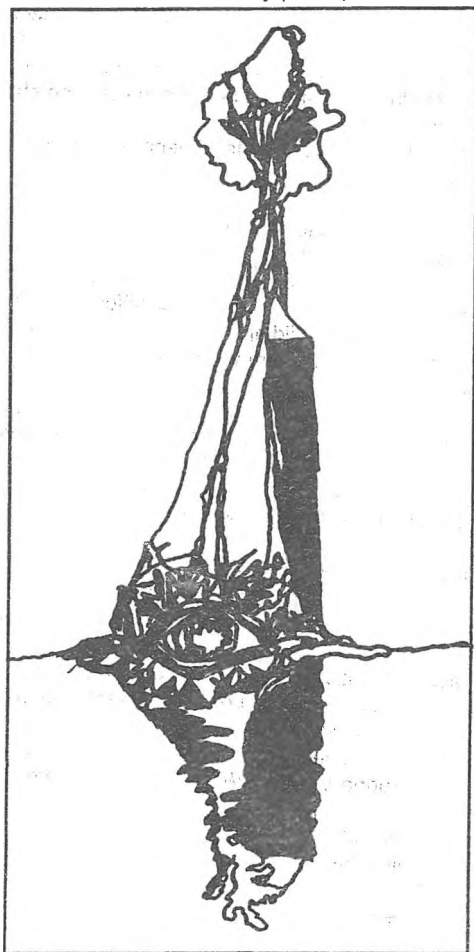
Ke znakům skautingu patří neustálé hledání cest životem, a to v závislosti na věku a na duševní i tělesné vyspělosti. Filosofické úvahy nás vedou k poznání, že v našem světě jsou hodnoty vyšší než pomijivý život jedince, ohraničený časem narození a smrti. Duchovní řád světa, obtížně pochopitelný, hledala většina myslitelů v minulosti a hledají jej v současnosti. Nesporně sem patří poselství výchovy, předávané z generace na generaci, usilující o vytváření hodnot, které přesahují síly jedince. Přinesli je Baden-Powell i zakladatelé českého skautingu. I přes negativní zkušenosti z dějin lidstva soudíme, že bytí je ve své podstatě dobré. Dobro je souhrnem všech morálních hodnot, o které skaut usiluje po celý život.

Světlem se šíří zklamání - z kultury, civilizace, vědy i politiky. Příliš mnoho bídy morální i duchovní jsme viděli a neustále jsme svědky neurvalého boje o materiální hodnoty. Přesto chceme vést skautky a skauty k tomu, aby naslouchali hlasu svědomí, hledali pravdu, vlastní cestu životem a aby pochopili, že služba motivovaná láskou ke všemu živému je základem pro přežití lidstva na této planetě.

Nestačí však jen uvažovat o formulacích, které by vyjádřily duchovní rozměr skautingu. Musíme také hledat a zkoušet, jak jej uskutečňovat již v dětském věku. Máme řadu možností: probouzet smysl pro krásu přírody, učit spolupráci a nezištné službě bez nároků na odměnu, překonávat vlastní pohodlnost a sobectví, podnikat výpravy za poznáním do světa kultury, pěstovat kladné city i pozitivní vztahy v oddílech i mimo oddíly, rozvíjet sebeovládání a vnitřní kázeň. Měli bychom děvčata i chlapce vést tak, aby postupně poznávali, co je mravnost, ostře rozlišovali mezi dobrem a zlem a citlivě naslouchali hlasu svědomí.

Uvedené metody prostupují každodenní skautský program. Měli bychom tyto výchovné možnosti racionálně využívat a respektovat individuální i věkové rozdíly mezi dětmi.

Jednou ze základních potřeb člověka již od raného dětství je životní jistota. Bývá uspokojována jen tehdy, jestliže dítě cítí, že je má někdo rád, že se o ně stará a nedopustí, aby bylo jakkoli poškozeno. Zároveň se však již v prvních letech života vytvářejí jistá pravidla, někdy velice přísná, jindy mírnější (třeba zákaz vstupu do jízdny dráhy, tlumení různých zlomy-slných či špatných návyků). Když je dítě vedeno pevnými pravidly, posiluje se jeho jistota a získává oporu pro další život. Dítě, které

se nepodrobuje pevným pravidlům, bývá sobecké, úzkostné a nevyrovnané. Samo později není oporou jiným lidem. V předškolním věku vede dítě především rodina. Společně s ní prožívá dobré i zlé, rodina je učí pravidlům sociálního i morálního chování. Základem pro pozdější duchovnou život je láska, soucit, pochopení, spolupráce, ale i vedení pevnou rukou. Velkou výchovnou roli hrají pohádky, které děti opakovaně poslouchají. Poznávají v nich dobro i základní slušnost. Ve zjednodušené epické podobě můžeme vyprávět o událostech národních dějin, biblické příběhy i rodové pověsti.

Vlčata a světlušky mají velký smysl pro živé děje, drama i zjednodušeně požímanou spravedlnost. Někdy si kladou otázky, které mají metafyzický či náboženský charakter. Nestojí ani zdaleka v popředí jejich zájmů, nehloubají o nich a spokojují se s jednoduchou odpovědí. Záměrně je vedeme ke spolupráci, sebeovládání a snažíme se rozvíjet jejich citový život. Vyprávění, společný zpěv, první večery u táborových ohňů, hry s prostými pravidly součinnosti - to vše jsou kroky na stezkách duchovního rozvoje.

Výrazný vývojový posun nastává kolem 11.-12. roku, tedy v době vstupu do skautského oddílu. Je to doba, kdy začínají být děvčata i chapci schopni introspekce a uvažují o svých prožitcích, motivaci i o druhých lidech. Do programu, hlavně na táborech, zařazujeme již záměrně hlubší myšlenky, třeba ranní hesla, která vždy stručně rozebereme a večer zopakujeme. Význam mají i rozhovory u ohně. Někteří jedinci si začínají klást otázky o smyslu života, o vesmíru a také pojem Boha se promítá do jejich uvažování. Je to zatím ještě v jednoduché formě, ale o to větší úkol pro vedoucí, kteří se nesmějí vyhýbat těmto otázkám. Odpovědi mohou být jisté různé, mlčení však bere dětem jistotu i důvěru ve vůdce.

V době kolem 13 - 14 let se introspekce dospívajících prohlubuje a získávají schopnost zobecňovat - často i nepřiměřeně - zkušenosti dobré i zlé. V úvahách o druhých lidech se objevují tendence "podle sebe soudím tebe" a sklon k napodobování vzorů. I v tom vidíme hledání jistoty: chovat se jako vůdce či jako hrdina z historického románu. Dívka i chlapec se snaží pochopit pohnutky druhých, ale dovedou ostře odsoudit zradu, často jen zdánlivou. Je to doba, kdy se vážně setkávají s problémem smrti (zvláště zemře-li někdo z jejich okolí) a staví si otázky života po smrti. Vznikají různé formy úzkosti, které mohou přerůst až v nebezpečnou depresi, v sociální izolaci, ve vzdor nebo agresii. V tomto věku již zcela vědomě navozujeme silné duchovní prožitky: den o samotě při pozorování přírody, bdění u ohně, rozhovory pod hvězdným nebem. Svědomí a morální citění jsou v tomto věku velmi živé. Mladí lidé chtějí být dokonalí, což se jim nedaří a může to být u hloubavějších jedinců zdrojem vnitřních konfliktů. Je to též doba, kdy se rozhodují, zda přijmou či nepřijmou náboženství. Některé události v oddíle jsou pro skautky i skauty přímo výzvou k úvahám o životě, přátelství, cti, pravdě - to vše svědčí o rozvíjejícím se svědomí. Role vůdce jako poradce v záležitostech vnitřního života je nezastupitelná a pomáhá vytvářet pocit jistoty. Pro vůdce však znamená i jisté pokušení. Je lákavé mít rozhodující slovo, ale do vztahu k členům oddílu by se neměly mísit osobní ambice. Naše úsilí by mělo být zaměřeno k hlavnímu cíli - vytvářet pevný charakter, probouzet svědomí i smysl pro vyšší hodnoty.

Roverský věk od 15 let výše je vhodný k rozvíjení duchovní kultury. Je to doba přemýšlení, hledání životní orientace, zkoušení různých cest, velkých ideálů, ale zároveň i pocitů naprostého nepochopení ze strany dospělých. Časté bývá denní snění, které může mít charakter pozitivního hledání i úniku od reality. Je to doba prvních lásek, prožívaných velmi intenzivně, i doba dialogu se společností, do které mladí vstupují s ideály a nadějami. Je to doba tápavého hledání životní orientace, nacházení i odmítání různých cest. Roverský kmen někdy sehraje ve vývoji jedince mimořádnou úlohu, neboť společné hledání a rozhodování má silnější účinek než osamělé bloudění.

Tato úvaha nemůže být jednoznačným návodem jak rozvíjet v mladém člověku duchovní dimenzi jeho osobnosti. Každý vůdce má své osobní zkušenosti, někdy třeba značně odlišné. Hledání cest životem sub specie aeternitatis neboli pod zorným úhlem věčnosti nebude nikdy uzavřeným procesem.

(z knihy *Skautský oddíl*, vydané nakladatelstvím *Skouting v r. 1992 v edici Skautské prameny*)

**" Pokud žiješ v souladu s přírodou, nikdy nebudeš chudý,
pokud žiješ podle mínění lidí, nikdy nebudeš bohatý. "**

" Je dobré nikoliv pouze žít, nýbrž dobře žít. "

" Záleží na tom, jak dobře žiješ, nikoliv jak dlouho. "

Seneca

P. Jiří Kaňa :

Život, výchova a skauting

ú v o d e m

Myslím si, že je rozumné se nejprve zamyslet nad podstatou a až potom nad základními metodami výchovy.

Své výchovné poznatky, o jejichž obecné závěry se chci podělit, čerpám nejvíce z výchovné práce s dětmi předškolního věku, mezi kterými se intenzivněji pohybují už několik let. Právě tito nejmenší členové naší lidské rodiny mi velmi pomáhají. Díky jim pak často dokážu lépe chápat i "výchovné" problémy dospělejších a dospělých.

I. ORIENTACE VÝCHOVY

Chceme-li mluvit o způsobu výchovy, musíme si v prvé řadě uvědomit, čeho vlastně chceme výchovou dosáhnout. Výchově se totiž odborně říká "pedagogika", a toto původně řecké slovo znamená vedení či doprovázení dítěte.

Jestliže máme tedy někoho vychovávat, pak ho musíme především doprovázet a pokud chceme někoho doprovázet, musíme vědět kam.

A právě zde dochází k třístění názorů. Budou-li se vychovatelé bavit o tom, jak a k čemu člověka vychovávat nebo čím má být, prakticky nikdy se zcela stoprocentně neshodnou. Většinou řeknou: "No, aby byl dobrým člověkem". Ale co to znamená "být dobrým", to už není všem tak úplně jasné.

Proto bych vám chtěl nyní na základě svých chatrných zkušeností předestřít úvahu o tom, jestli je možné výchovu vůbec nějak optimálně zorientovat a jak se k ní v tom případě správně postavit.

Vrátím se při tomto hledání až k počátkům existence člověka, jak je vysvětluje Písmo svaté, protože odtud vyrůstají kořeny jeho života. Tam je poměrně jednoduše, ale současně velmi výstižně vysvětleno, že všechno, co existuje, tedy čas, prostor, život, řád a člověk, má svůj původ. Původ ne ledajaký, ale od jednoho, mimočasového, mimoprostorového, živého, dokonalého, nejinteligentnějšího, dobrého Boha.

Když Bůh dal původ světu, řekl o všem, co se stalo: "Je to dobré". Dobro věcí podle tohoto nespočívá v jejich podstatě, ale v jejich souvislosti s Bohem, který je podstatně dobrý.

Můžeme snad tuto skutečnost přirovnat poněkud neobratně například k člověku, který má v ruce nůž. To, jestli bude nůž dobrý nebo ne, závisí od toho, jak s ním člověk naloží.

Bůh je původcem hmoty, času, života, řádu, proto jsou tyto skutečnosti dobré.

Život a dobro člověka spočívají především v tom, že souvisí s Bohem. O člověku se však navíc v Bibli říká, že je nejen odleskem této Boží kvality, ale přímo jejím obrazem.

Všechny kvality Boží shrnuje postupně Písmo do slova "láska". Ta tedy není jen pouhým citem, jak si dnes mnohdy myslíme, ale přímo samotným dokonalým životem. Láska je život, vztah mezi osobami. Bůh dává vzniknout člověku ke svému obrazu, tedy jako jedinému tvorů, který je schopen lásky. Obdarovává jej k tomu jednak rozumem, tedy schopností pronikat do podstaty věcí a souvislostí a jednak svobodou vůle, tedy schopností jednat podle poznané pravdy, a to i proti pudové závislosti, narození od živočichů. Obojí jej uschopňuje k lásce.

Tendence lidského života je tím vším jasně určena: člověk tíhne celou svou bytostí i každou aktivitou ke štěstí, kterým je pro něj naplnění láskou. V ní také vědomě i podvědomě vnímá smysl života.

láska jako smysl lidského života

Vyjádřeno jinak - pokud bude kdokoliv z nás člověkem ochotným mít rád, už tímto postojem naplňuje život, pomáhá světu, pomáhá druhým, už tímto postojem smysluplně

působí, jedná. "Mít rád" tedy není pouze vědomou činností, ale už stavem člověka. Něco na způsob ohně, který už tím, že hoří, současně i svítí a hřeje. Svícení a hřátí není "nádstavbovým", ale podstatným jevem.

Bůh, který je životem a láskou, se chce svobodně sdílet v lásce se svým tvorem - člověkem, proto ho tvoří ke svému obrazu, jako jediného z tvorů, který je schopen mít rád. Tím vším je mu dáno do vínku jedno důležité: totiž, že člověk je člověkem tenkrát, když má rád. Láska je ne nádstavbou ale podstatou lidského života, je základem smyslu lidského života.

Zásadní problém však spočívá v tom, že na světě nenajdeme dva lidi, kteří by měli na lásku, na štěstí, na pravdu a dobro ve všech detailech stejný názor. Tato zdánlivá drobnost je vlastně problémem zásadním a mnohdy až tragickým v rovině osobní i světové.

Způsobuje, že lidé nejsou schopni vytvořit ideální vztah, ideální jednotu. Hádají se, sváří, ubližují si ani ne tak proto, že by byli zlí, ale proto, že mají každý jinou představu o štěstí.

Například: přijdou dva manželé, kteří právě prožívají ve svém vztahu krizi. Vyslechnu jednoho po druhém a ke svému překvapení musím dát za pravdu každému z nich, protože každý to myslí s tím druhým dobře, jenomže ten druhý to nechápe.

Stačí, když si toto oba uvědomí a řešení krize je nabídnou: Už v tom druhém nevidí svého "nepřítele", ale přinejmenším člověka, který to myslí (po svém) dobře.

Nebo teroristé a diktátoři jsou také přesvědčeni o tom, že jejich věc je ta správná, a proto nemají výčitek, ani když ji prosazují metodami, které jsou obecně považované za neférové.

hledání pravé podoby lásky, pravdy a dobra

Kde vznikl tento stav, který se vymyká zmíněným ideálním myšlenkám o člověku? Písmo svaté jeho příčinu vidí v tom, že už první lidé odmítli Boží nabídku, zapřeli svůj původ a roz-hodli se sami stát bohy a jako Bůh rozhodovat o tom, co je dobré a co zlé. Žili v něm a s ním, ale rozhodli se žít mimo něj a být jako on.

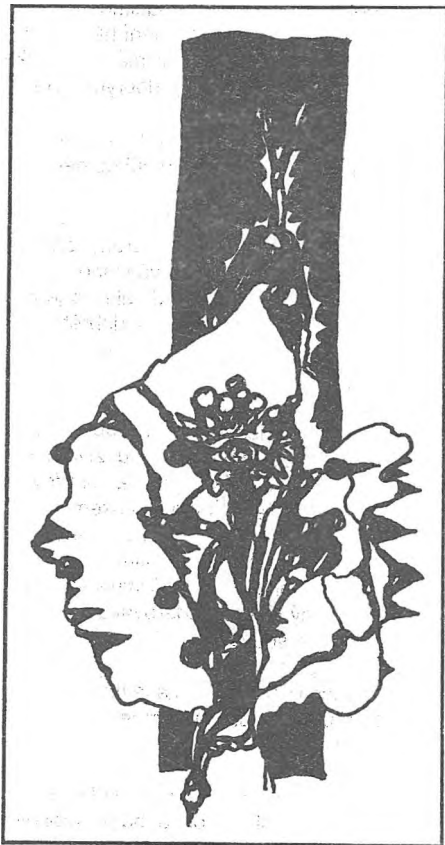
Důsledek je jasný: člověk na to, být jako Bůh, opravdu nemá a je lží o životě myslet si opak.

Výsledek se záhy dostavil: vraždy, násilí, zlo ve všech formách jako projev hledání, tápání ve snaze najít vytoužené štěstí, ideál života a vztahů, tedy opravdovou lásku.

Vidíme sami, že po létech to dospělo už tak daleko, že se na opravdovou lásku téměř nevěří, stejně tak ani na objektivní pravdu, dobro. Hodnoty, dříve ještě nedotknutelné a "svaté" se stávají relativními, zpochybňnými.

Ale současně lidé podvědomě cítí, že takovýto chaos může vést až ke katastrofě.

Záhy, už na úsvitu své historie, začínají hledat cesty, jak toto dobro jedince i společnosti najít, objevit, jak spolu souvisí.

Nejprve převládá mínění, že názor nejstaršího člena kmene je třeba považovat za nejlepší pro všechny členy kmene.

Jindy to byl názor šamana, který měl údajně jasno v pravdě o člověku. Nebo úsudek chladného čela filosofa, který se nezabýval ničím jiným, než hledáním pravdy.

Za dokonalejší se později začalo považovat rozhodování krále, císaře, protože jejich funkce byla velmi zřetelně opřená o autoritu Boží. Je to období, kdy lidé asi nejintenzivněji v celé epoše své existence cítili oporu ve stabilitě Boží.

Ale i tento postoj, možná i díky tomu, že mnohým králům a císařům zachutnala víc moc, než odpovědnost vůči Bohu, odvál čas dějin a do popředí se víc a víc začal prosazovat názor, že optimálním dobrem pro komunitu je názor většiny, respektive reprezentantů této většiny (demokracie). Při vši úctě k demokracii, jde však stále jen o názor lidí, byť moudrých a uvážlivých. Ta z tohoto důvodu zůstává systémem stále velmi nedokonalým, nad nějž dokonalejší však lidé zatím ještě nevymyslili (jak tvrdil jeden americký prezident). Myslím si, že tak docela to pravda není.

kde je pravé štěstí a skutečné dobro ?

Bůh od samého začátku dal člověku naprosto jasně a pravdivě najevo, co se událo.

Připomíná mu i jasnou perspektivu tohoto jeho rozhodnutí. I když ví, jaké bude mít pro člověka následky, přesto respektuje jako nedotknutelnou jeho svobodu. Tu mu totiž dal jako jedinečně lidský nezczizitelný dar (a jak se později ukáže i jako jedinou cestu k nápravě stavu).

Kromě této nepřijemné pravdy dostává člověk současně od věrného Boha nezrušitelný příslib pomoci, který jednou vyvrcholí, jak už dnes víme, příchodem Božího Syna na svět jako člověka. Jeho narození bude mít jediný důvod: Bůh dělá člověku krok naproti, aby mu nabídl možnost znovu a definitivně pochopit sebe, objevit objektivní (tedy Boží) ideu dobra, pravdy, štěstí, neboli lásku a tím i celkový smysl svého života.

To mu umožní nejen porozumět sobě samému, ale i vytvořit jednotu v manželství, rodině, kmenu, společnosti a v důsledku i ve světě.

Už nebude jedinou variantou řešení tohoto problému v podrobení se a ustoupení většině, moudřejšímu, silnějšímu, rafinovanějšímu, ale východiskem se stane Boží pravda o člověku, ba přímo osoba živého Ježíše Krista jako Božího Syna.

Jeho život a dílo, smrt i zmrtvýchvstání jsou kapitolami zasluhujícími zvláštní pozornost, pro kterou teď není prostor. Kdo však si tu práci dá, zjistí, že i přes množství otázníků, naprosto zřetelně z celé osobnosti Kristovy a jeho působení i vyjadřování prosvítá slovo "život".

kdo může být šťastný ?

S tím souvisí i jedna z věcí, kterou jsem poznal právě na těch nejmenších, na které nás mimochodem upozorňuje Kristus jako na ideální lidi. Totiž, že každý člověk, který přichází na svět, ať je jaký chce, má jednu důležitou schopnost - mít rád.

Přijde na svět a být' má teprve hodinu, dvě, den, dva života, už reaguje neopakovatelným typickým způsobem na projevy lásky matky a svého okolí. Ještě nezná, neví, nechápe, nevidí, ale už má rád. Seriózní odborníci dokonce tvrdí, že už v pranatálním stadiu reaguje plod na pozitivní či negativní chování matky.

A schopnost milovat je vlastní každému lidskému životu. Skutečně každému. Je nám vlastní po celý život, až do posledního výdechu. A je nám tak ryze hluboce vlastní, že o ni nemůžeme přijít. Můžeme ztratit rozum, zdraví, různé schopnosti i vše, co jsme pracně celým životem vydobyli. Ale schopnost milovat neztratíme. Je to něco bytostně lidského, nevázaného na činnost, ale na naši podstatu, stejně jako touha být milován.

Pokud svobodně uznáme, že jediné v lásce má život smysl, pak logicky jen v lásce může být život krásným a šťastným. Znovu třeba připomenout, že ne v lásce jakékoli, ale v té, která je výrazem opravdového života, jak nám ukazuje Bůh.

láska jako podstatný smysl života

Jestliže zaměříme své životní úsilí pouze na to, abychom byli dobrými sportovci, dobrými skauty, vynikajícími znalci, vědci, abychom byli zdraví, tak v okamžiku, kdy se tento cíl mění nebo dokonce ztrácí, mizí s ním i motivace k životu a mnohdy se rozplývá i celý náš život.

Kdežto, když si stanovíme za svůj životní cíl to, že budeme mít rádi, právě proto, že tuto schopnost nikdy neztratíme, pak se může stát v životě cokoliv a naši životní motivaci, natož pak samotný život to nerozhodí, protože máme stále kam jít, pro co žít.

Zkusím to podložit, alespoň jedním příkladem:

Znal jsem babičku, která byla velice šikovná hospodyňka. Na co sáhla, to jí šlo - od zahrádky přes kuchyň po pletení, šití či vyšívání. A ona se v tom nejlepším důchodovém věku ocitla poměrně náhle v těžké životní krizi, když jí museli amputovat obě dolní končetiny, a byla tak upoutána na lůžko. Navštívit jsem ji šel do nemocnice trochu s obavami, jak na tom bude psychicky. Hned z počátku mě překvapila živostí a psychickou pohodou a později při rozhovoru mi také říká: "Já tady spávám úplně bez problémů, ani prášky nepotřebuji. Večer bývám tak utahaná, že lehnu a ráno mě musejí budit." Já si říkám: "Z čeho tady tak může být utahaná, z postele nevstane ..." Ona však hned pokračuje: "Nemyslete si, že já tu lenoším. Ukázala mi nenápadně růženec, schovala jej zpátky pod peřinu a povídá: "Jak se probudím, tak to vezmu to od vnuků až po prezidenta, v poledne nejsou v pulce a večer mi to padá z ruky. To si nemyslete, že modlitba je nějaká sranda!" A já jsem jen dodal, že to si teda nemyslím...

V tom okamžiku jsem si uvědomil, že tato paní mohla jistě brečet nad tím, že už zahrádku neokope, vařečku do ruky nevezme, jehličku také ne, mohla oplakávat tu činnost, o kterou kvůli nemoci přišla, ale nedělala to.

Ona totiž všechno to, co dříve dělala, dělala proto, že měla ráda. A i v tomto okamžiku zdánlivé bezmoci a ztráty jí zůstává láska, schopnost milovat. Má nepřetržitě druhé ráda, jenom jiným způsobem. Ale pořád žije naplno, na sto procent.

jasný cíl a žádný chaos

Tím, že uvažujeme nad tím, co život vlastně je a kam v životě jdeme, hledáme odpověď na otázku, kde je na tomto světě naše vlastní neopakovatelné místo. Místo, na které chceme dojít a ze kterého zase jít dál.

Mít jasno o začátku a konci, důvodu a smyslu je pro každou činnost natož pak pro život a výchovu velice důležité. Bez tohoto jasna nemůže dobře dopadnout ani ta nejobyčejnější jamí výprava.

To, že kolikrát tápeme a hledáme, je přirozené, protože se snažíme najít v životě tu optimální orientaci a cestu. Není chybou, když na této cestě něco pokazíme nebo z ní sejedeme. Pokud máme jasný start a cíl, pak se nám vždy podaří zorientovat se, určit si, jestli, a když ano, tak kudy se vrátit, jak se znovu ke svému cíli nasměrovat.

Už jenom to, že máme jasný cíl, je pro život velikou výhrou, i přesto, že ještě pořád nejsme sami se sebou nebo situací okolo nás spokojeni. Proto může existovat hříšný křesťan a nebo nedokonalý skaut. Už je to ale skutečný křesťan a skutečný skaut.

Máme-li jasný cíl života, tak nám ani nebude tolik vadit, že cesta k tomuto cíli je těžší, kamenitá, do kopečka vedoucí. Pro naši životní motivaci už nerozhoduje její schůdnost, ale orientace.

Víme přece dobře z vlastní zkušenosti, že když máme děti motivovat třeba k nějakému výletu či namáhavější túře, tak se dávají do pohybu snadněji, když vědí, kam jdou nebo alespoň tuší, kam jdou, když se těší na to, co najdou, objeví, až tam dojdou. Potom jim nevadí, že se musí škrábat do kopce nebo přes skálu.

láska jako životní cíl

To, jak je důležité mít co nejkvalitnější životní cíl, se pokusím ukázat na dalším příkladu:

Představte si tři horolezce, jak stojí pod skálou a první z nich říká: "Pánové, já šplhám na skály proto, že chci být všude první". Nastoupí a valí. Šplhá, šplhá, šplhá a už je tak zhruba za půlkou, když na něj zavolá shora kámoš: "Tak už su tady kluci, zdar!" Podívá se nahoru a řekne si: "Tak už asi první nebudu", sbalí to a jde dolů. Druhý povídá: "Hm, kdepak, já šplhám zásadně pro radost." Šplhá, šplhá, šplhá, v půlce kopce na něj kámoš: "Už su tady!" "Neva" - nevádí že bude druhý, šplhá přece pro radost. Tak šplhá dál, už je skoro na kopci, vtom se utrhne kámen a křáp ho po hlavě. Řekne něco moc nepěkného a jde dolů - radost mu dlouho nevydržela. Třetí říká: "Hoši, já šplhám nahoru, protože chci být blíž ke slunci." Šplhá, šplhá, může být i poslední, může se sypat kamení, nevádí, on došplhá až na kopec - a je tam, protože k tomu slunci bude vždycky blíž, ať se děje cokoliv a vypadá to jakkoliv. Tento třetí se nelišil od ostatních ani ve zdatnosti, ani ve fyzice nebo v něčem takovém, on se lišil pouze tím, že si vytyčil motiv, který mu vydržel.

A to je právě podstatné, že si každý musíme najít smysl života, cíl života až tam vzadu, skutečně až úplně vzadu, co nejdál, nejvýš.

Ano, on bude třeba tíž k dosažení a bude déle trvat, než k němu dojdeme, zatímco ostatní budou u svých cílů lehčeji a budou žít možná na první pohled dříve spokojeněji. Naše úsilí ale bude stát za to, protože, když půjdeme k cíli skutečné lásky, tak se budeme mít pořád kam před sebe dívat, pořád nás bude mít co přitahovat, motivovat k úsilí. Koneckonců, jak se nejednou ukáže, ani ta radost z dílčích dosažených cílů nás nemine.

I když nás však zklame přítel nebo se nám zdá, že se bortí všechny dosavadní opory, jistoty, tradice a cítíme se být sami v poli, přesto máme pořád kam jít, máme se o co opřít, pro co žít.

Lidé, jako ti horolezci, si hledají různé motivy života. Jeden člověk žije proto, aby byl první - jak není, tak to všechno balí. Jakmile jej druzí neberou, neuznávají, není první, tak je to s ním potom často nakloněné.

Jiný člověk vidí motiv v tom, že chce hodně mít, hodně získat - pocty, slávu, peníze nebo cokoliv. Takový člověk už nedokáže udělat něco zdarma, nějakou práci navíc - to už ho nemotivuje, nemá proč. Nebo si někdo říká: "Abych náhodou nevypadal trochu divně, nevypadal, že vybočuji z řady. Aby si druzí něco o mně nemysleli, tak já to tedy budu dělat." Ani neví proč, ale dělá to. Chybí mu svoboda a s ní i radost ze života. Takový motiv nás taky po celý život nepodrží a člověk nemůže být nikdy opravdu šťastný.

cíl života musí být hledaný poctivě

Pokud si však člověk za cíl života postaví tu skutečnou pravou lásku, pak ať se mu stane cokoliv, vždy má proč žít.

V dnešní době, kdy se lidé řídí úplně jinými pravidly, než pravidly lásky, to zní možná trochu divně. Ale předpokládám, že jsme všichni natolik zralí, abychom dokázali žít svůj vlastní identický život a nenechali se zatáhnout dobou do jejího kolotoče norem pro život, názorů na dobro, krásu, lásku a zpívat s ostatními neznámou písničku a tvářit se, že je naše oblíbená.

My se všichni musíme snažit žít svůj život podle upřímně poznanych zásad a ne podle zásad módních, všeobecně oblíbených a nebo těch nejschůdnějších. Musíme žít podle správných not, podle toho, co poznáme upřímným úsilím sami, že je skutečně dobré a za čím chceme jít.

Nemusíme tedy nutně tam, kam se hromadí všichni okolo - za penězi, auty, podvody, za majetkem a dalšími věcmi, o kterých se běžně tvrdí, že bez nich není člověk člověkem. Nemusíme podléhat beznaději tváří tvář horám problémů, nemusíme hledat laciná, bezpracná, ale přitom draze placená řešení našich krizí. Pokud chceme jít jiným směrem, než ostatní tak jím můžeme každý jít. Je to možné.

Jenom to nesmí být útek z pouhého vzdoru, ale cesta za pozitivním cílem.

cesta k cíli není vždy lehká

Abychom dokázali za tím skutečným cílem celý život jít, je důležité počítat i s logickými důsledky tohoto rozhodnutí a na ně se připravit. Určitě dřív či později pocítíme, že i přesto, že se budeme upřímně snažit tento cíl života mít stále na očích, opět a opět jej objevovat, a to zejména jeho pravdivost a krásu, pocítíme občas i krizi z pocitu nedostatku naplněnosti.

Jakoby stále nebylo všechno hotové, jakoby všechno bylo pořád rozdělané. Například člověk, který si dá za cíl získat postavit dům, jakmile jej postaví, je spokojený, protože může říct, dosáhl jsem cíle. Kdežto my? Táhle dokážeme sice někomu pomoci, ale tamhle zase ne, tam se úspěšně snažíme, ale tamhle to vůbec nevyjde. Máme pocit, že se pořád jen plahočíme způsobem "střídavě oblačno". Zde však je potřeba si uvědomit, že pokud máme cíl a jdeme za ním, pak už tato dobrá vůle je sama o sobě dílem, výsledkem, úspěchem, bez ohledu na zdar či nezdar. Potvrzuje to sám Kristus, když říká o jedné chudé vdově, že jejích pár haléřů bylo tím největším darem pro chrám i přesto, že ostatní bohatí dávali moc. Její dobrý úmysl tedy platí za největší bohatství.

Mnoho lidí si naříká: "Jsem nešťastný, nic se mně nedaří. Já bych rád, aby to šlo, ale ono to nejde ..."

Těmto lidem říkávám: Netrapte se, žádná křeč. Představte si, že by za vámi přišlo dítě a řeklo: "Já jsem rozbil to a to, ale já už to víckrát neudělám." Tak si můžete také v duchu říct: Co mi to tady tvrdíš, vždyť ty normálně lžeš, člověče. Já skoro bezpečně vím, že to rozbiješ ještě nespočetněkrát. Ale ve skutečnosti tomu dítěti nebudete vůbec lež vyčítat. Naopak, uvědomíte si, že ten klučina k vám přichází s dobrou vůlí. Cítit to tam: něco se mu sice nepodařilo, ale on chce být dobrý.

Už to, když se takto v dobrém budeme brát navzájem, když třeba kamarádovi někde něco nepůjde a my to dokážeme přijmout s nadějí, že bude líp, už to je vlastně láska, už to je vlastně znamená - mít ho rád. To, že mu umožním pokaždé nový začátek - to je první krok v lásce.

mílovat znamená dávat

Další problém v úsilí o pravou lásku vidím v tom, že se někdy můžeme na světě ve svém úsilí cítit dost sami a nepochopení. S tím se setkávám také často, s bolestným pocitem lidí, že nemají nikoho, s kým by si ve svém úsilí rozuměli, kdo by je měl rád.

Lidi, kteří trpí pocitem vnitřní a často i vnější opuštěnosti, je mnoho. Řešit tuto situaci je možné i takto: kdo chce mít rád, musí si uvědomit, že vlastní dobro najde v okamžiku, kdy je bude přát druhému.

Je-li kdo nešťastný a opuštěný, svou situaci nevyřeší tím, že bude hledat štěstí pro sebe, ale tím, že začne usilovat o štěstí druhých. I když se to zdá snad absurdní, ale funguje to.

Trápí nás někdy podobné problémy, máme pocit, že nás druzí nemají rádi, jsme opuštěni, že už nemůžeme a nemáme sil? Začneme prokazovat druhým dobro i s tím zbytkem dobré vůle, který v nás zůstal a dočkáme se velmi povzbudivého výsledku.

Moudrá zkušenost to potvrzuje: Hloupý Indián poslední bramboru snědl, moudrý ji zasadil.

Pomoci druhému můžeme mnoha způsoby: od práce (tedy obdarovávání), po otevření uší i duší (tedy pomocí s nesením zátěže rozhovorem, nasloucháním).

To první nám celkem vyplývá i ze skautských zákonů, ale to druhé zůstává dost často stranou. Často totiž otevíráme více pusy, než uší. Že ne? Vzpomeňte si: vyprávíte si v kroužku a místo abyste se poslouchali, už už si chystáte, co řeknete vy. Náзор druhého vás nezajímá jako jeho názor, ale jen jako podnět k vašim myšlenkám.

Když se naopak snažíme druhému naslouchat, potom se dokážeme snadněji do něj vžít, pochopit ho, pomoci mu, a on se potom necítí sám. Navíc se nám pak lépe spolupracuje.

Těmito úvahami jsme snad aspoň stručně naznačili, jaký nezastupitelný význam pro člověka má pravá láska. Je pro nás od Boha darovanou obrovskou pravdou o životě: "Měj rád a budeš žít - vždy a za všech okolností". Kristus vyjadřuje tuto zásadu slovy: "Měj rád Boha nade všechno a druhého jako sebe."

Chápeme ji takto: On je zosobněnou láskou, kterou máme mít za cíl a prožívat ji vůči druhým i sobě.

Tím jen potvrzuje, že naše touha po lásce je oprávněná a dává ji navíc správnou orientaci.

láska a krize života

Pokud se v životě dostaneme do nějakých krizí a ve zpětném pohledu je později rozebereme, můžeme zjistit, že jejich převážná část má příčinu i průběh velmi podobný:

Každá krize začíná zrát v okamžiku, kdy se začínáme upínat k něčemu, co není láska - k nějaké aktivitě, činnosti, osobě - a toto vše najednou mizí, ztrácí se. Nám v tom okamžiku dochází, že nemáme pro co žít a nastupuje krize.

Nejsem sice studovaný psycholog, ale přesto si myslím, že v tomto vězí princip většiny životních kolapsů. V záměně stabilního životního cíle za nestabilní a v jeho následné ztrátě.

Krize sama o sobě však není katastrofou. Je třeba ji v duchovní sféře člověka brát se stejným smyslem, jako např. horečku ve sféře fyziologické: bolestí a neústupností má upozornit na ohrožení života a naléhavou nezbytnost řešení situace. Po znovunalezení životního cíle a obnově životní motivace většinou odeznívá sama.

Snaha odstranit krizi přímo bývá většinou neúčinná. To jsou ty rady typu: "vydržet", bude hůř, neboj, to přejde, bojuj" apod. Stejně jako když se snažíme srazit nemocnému horečku studeným obkladem a jaksi si neuvědomujeme, že nemocný má zápal plic. Pokud budeme léčit plíce, horečka ustoupí sama. Obdobně to vidím i s většinou životních krizí.

Po této zkušenosti musíme krizi považovat sice za velmi nepříjemnou, ale přesto velmi účinnou krajní prevenci horších zítřků. Nevyhýbá se ani těm, kteří si myslí, že čehosi už v životě dosáhli.

Když padneme až na dno života, kde není nic z toho, co nás dosud drželo, kde se zdá, že dokonce chybí i břeh, po kterém bychom se mohli vyšplhat zpátky, pak nám už nezbývá než chytit se té jedině stabilní věci na světě, nezávislé na nás, a tou je osoba Krista. On sám jako člověk zažil to nehlubší dno lidské bídy, zejména v okamžiku, kdy i přes všechno dobro, které prokázal, umírá jako vyvrhel na kříži.

Když jej člověk prosí o pomoc, neudělá Kristus často nic víc, než jen, než že dá poznat poznat svoji přítomnost, aby bylo jasné, že volání nešlo do prázdna.

Život se touto jistotou uklidní, mnohdy i zásadně změní a vrací do nových, moudřejších kolejí. Jak ale zkušenost praví, je to zase často jen na nějakou dobu, než si zase popleteme směrovky.

útěky od života

Jiná, mnohem tragičtější situace nastává, když v krizi sáhne k nejbližšímu, nejjednoduššímu a náhradnímu řešení. Tady vidím ten kritický bod, ze kterého pak vyrůstá každá neživotní (t.j. "od života odvádějící") závislost, jako například na alkoholu, drogách, cigaretě, sexu, majetku, kariéře, ve kterých se hledá východisko z problémů směrem ke klidu a štěstí.

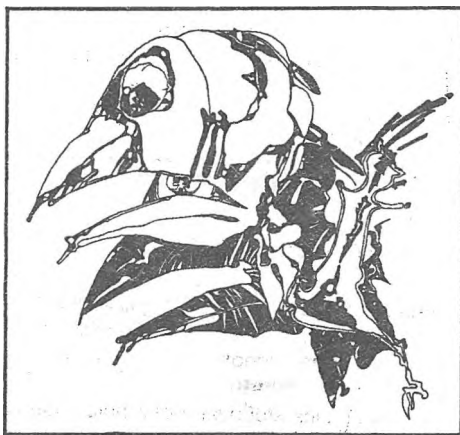
Že to je řešení marné, už nemusím příliš zdůrazňovat.

Co však zdůraznit nezapomenu je to, že chceme-li jako vychovatelé pomáhat alkoholikům, narkomanům, různě desorientovaným lidem, pak není možné řešit jenom jejich negativní projevy, učit ovládat jejich chování a pod. Byli bychom na tom stejně jako s odstraňováním výše zmíněné horečky nebo jako kdybychom hladovému vysvětlovali, že musí být laskavý, trpělivý, pracovitý a usměvavý, aniž bychom mu dali najíst a napít.

Pokud nebudeme řešit problém v podstatě, končí účinek všech kroků jenom na povrchu.

Skutečný problém většiny takto postižených lidí je buď v tom, že je nemá nebo neměl někdo rád nebo že je nikdo nenaucil v dětství mít rád nebo že nevěří, že je možné mít rád nebo nepoznali, že je má někdo rád nebo si myslí, že je nemá nikdo rád. Proto berou za vděk první studánkou, byť s vodou otrávenou, proto si najdou takovou partu, kde cítí, že jsou přijati, protože hledají zdroj života.

Proto sklízí ve společnosti úspěchy třeba i jinak velmi podivná a primitivní sekta: protože umí pohladit v pravý čas šikovně duši a ostatní pak už jde snadno podle plánu.

shrnutí :

Před vysvětlením dalších myšlenek týkajících se smyslu výchovy tedy shrňme dosavadní poznatky:

Každý z lidí je originálním výrazem Boží moudrosti a lásky, je k lásce stvořený a bytostně touží po jejím naplnění.

Rovněž platí, že si každý tuto lásku představuje po svém, na základě svých zkušeností, představ i jiných ušlechtilých i neušlechtilých vlivů.

Z téhož důvodu také dochází mezi lidmi ke svárům, nejednotě, nepochopení.

Bůh už od samého začátku naznačuje člověku, v jaké je situaci a co všechno vyplodí jeho záměr "být jako Bůh".

Proto mu slibuje Vykupitele, neboli Božího Syna, který se stane člověkem a umožní mu najít cestu k Bohu a tím objevit podobu objektivní pravdy o životě, lásce a štěstí.

Zatím však člověk zkouší své štěstí tvrdošíjně všude jinde, jen v Bohu ne, a věří, že se to jednou podaří. Jeden doufá, že pravdu najde ve zkušenostech tatínkových, druhý maminčiných, třetí považuje za svaté názory té či oné osobnosti, další uznává jednu filozofii, další jinou filozofii a opět další z toho všeho skládá zajímavou mozaiku pravdy.

Dovoluji si však tvrdit, že bez upřímné otázky po Bohu si nemůže člověk položit ani upřímnou otázku po životě a po výchově. Bez snahy o porozumění Bohu neporozumí sobě.

II. PODSTATA VÝCHOVY

k čemu vychovatel?

Chceme-li být kvalitními vychovateli, nemůžeme se spolehnout pouze na kvalitní metody a odbornou analýzu dětské osobnosti, ale musíme především hledat záchytné orientační body výchovy vedoucí k objektivnímu cíli života, kterým je v důsledku život s Bohem.

Jedině u něho a ve spojení s ním se může člověk stát člověkem, protože jediné v něm pochopí pravdu o sobě. A to platí i o těch, kteří jsou přesvědčení, že Boha neznají a že v něj nevěří. Upřímným hledáním této pravdy o sobě jsou mu totiž možná blíže víc, než si myslí.

Z tohoto důvodu stále méně chápu důvody pro rozlišování obecné a křesťanské pedagogiky. Chápu je, pokud si někdo představuje pod pojmem "křesťanská pedagogika" povinné chození do kostela, povinnou modlitbu a rákosku, což je samozřejmě velmi krátkozraká definice.

Dovolím si tvrdit, že skutečná pedagogika není a nemůže být jiná než křesťanská.

Když vychováváme někoho principiálně bez vztahu k Bohu, pak s jeho životem hazardujeme a riskujeme, že jej vychováme ke svému obrazu, k obrazu štěstí vytvořeného svou vlastní životní filozofií nebo filozofií nějakého jiného myslitele, jen ne ke skutečnému životu.

osobnost vychovatele

V tomto bodě tedy sledujeme i jednu z nejdůležitějších zásad výchovy, totiž, že vychovatel musí usilovat o to, aby se nejen ve svých metodách, ale především v životních hodnotách a motivacích co nejvíce přibližoval životnímu ideálu.

Vychovatel musí dbát i sám na sebe, na svou vlastní výchovu, přirozeně kontrolovat svou vlastní orientaci a motivaci, kterými se řídí při výchově.

Další zásadou je to, aby se vychovatel učil důsledné toleranci vycházející z pravdy, že prakticky jen málo lidí na světě je vysloveně zlých, za to většina jich chce dobro, byť v nej-různějších podobách.

Pokud se mu podaří v dětech a vůbec ostatních lidech vidět dobro a dobré úmysly ještě dříve, než se nechá ovlivnit jejich negativním jednáním, pak pro život a zejména jejich výchovu udělal hodně.

Když pak mezi vychovateli vystanou spory o pravdu nebo o cíl, musí se je snažit řešit s maximální úctou jednoho k druhému a vždy nejprve předpokládat, že to ten druhý nemyslí špatně. Většinou se nezmýlí.

Lépe je připustit si, že druhému nerozumí a nechápe ho. Až se mu podaří jej aspoň částečně pochopit, dokáže pak snadněji odhalit i jeho skrytý dobrý úmysl.

vychovatel a důvěra

V souvislosti s Božím příslibem narození jeho Syna, je třeba uvést další důležitou zásadu ve výchově, a tou je nezbytnost vzájemné důvěry. Ať ze strany člověka vůči Bohu, tak mezi vychovatelem a dítětem.

Všimnout si toho můžeme už na praotci Abrahámovi. A vůbec celý Starý Zákon bych nazval jednou velkou učebnicí Boží pedagogiky.

Například sv. Augustin i sv. Ambrož hovoří už o Boží činnosti po událostech s Adamem jako o "Boží pedagogice" neboli vedení člověka.

První, k čemu Bůh vychovává zmíněného Abraháma, je především důvěra. To, že jej vystěhovává z původní země nebo nechává obětovat syna, je důkladnou výchovou k důvěře.

První člověk Bohu nevěřil, že chce jeho dobro, Bůh tedy chce od Abraháma vědět, zda mu věří: "Abraháme, věříš, že chci tvé dobro?" A Abrahám je první z lidí, který říká ano. Šel pak a respektoval Boha.

Důvěru (víru) klade Bůh i na první místo mezi přikázáními. Bez důvěry není možný vztah, není možná výchova a vůbec společný život. Důvěra umožňuje přebírat informace, axiomata, umožňuje spolupracovat, žít vedle sebe.

Vychovatel, vůdce by tedy měl průběžně pamatovat na to, že má-li být klima v jeho skupině výchovné, musí v ní povzbuzovat a pěstovat vzájemnou důvěru. Jeden druhému musí rozumět, znát ho, žít s ním, vědět, jak ob stojí či neobstojí v zátěži, nepohrdat jím při selháních; celkově ho přijmout, a tak si vzájemně věřit.

důvěra v Boha

Důvěra ve vztahu k Bohu je pro člověka nezbytná proto, že úroveň naší inteligence není s Boží ani jen srovnatelná. Proto naše komunikace s Bohem, nebýt Božího přiblížení se v osobě Kristově a nám srozumitelných pojmů, by byla nemožná.

Důvěra v Boha tedy předpokládá svobodně uznat, že Bůh je osobou, která člověka přesahuje inteligencí, láskou a moudrostí.

Proč je důvěra nutná i ve vztahu k Bohu, snad vyplyne také z následujícího příběhu:

Přišel za mnou jeden duchovně zraněný člověk a ptá se: "Prosim vás, mohl byste mi říci proč, prosím vás proč?" A předestřel mi postupně nekonečnou řadu problémů: např. proč je na světě zlo, proč jsou války, proč někteří lidé trpí, proč to a ono utrpení, když je Bůh údajně láskava sama?" "Může mi někdo vysvětlit, proč Bůh mlčí, proč čeká, proč nic nedělá, proč?"

Já mu říkám: "Pokusím se vám to vysvětlit a to dokonce teď hned, na místě. Věříte?"

Zarazil se: "To jste asi nějaký frajer", ztichl.

Povídám mu: "Vysvětlím vám to, ale pod jednou podmínkou: Přivedu sem roční, malinkou Marušku a vy ji naučíte vařit guláš. Potom vám na všechny Vaše otázky odpovím."

Na to on: "Ale to nedokážu." "Proč ne?" Ptám se ho. "No nejde to, protože by to nepochopila."

"Vidíte, vy máte 25, ona 1 rok, to je pouze 24 let rozdíl a už si nerozumíte."

Zkuste obdobně pětiletému vysvětlit základy ekonomiky, politiky, demokracie, ústavního řádu - budete koukat vy i on.

Proto Bůh říká Izaiášovi: "Jako je vysoko nebe od země, tak jsou daleko moje myšlenky od vašich myšlenek a moje cesty od vašich cest."

Bůh nás tak jemně a s úctou k naší inteligenci, přesto však nekompromisně pravdivě odkazuje do jasných mezí. Naznačuje, že i když budeme rozumnět mnohému, co nám říká, přesto si společně úplně ve všem rozumět nebudeme (nebo lépe: my mu rozumět nebudeme), protože naše inteligence té jeho nesahá ani po paty. Že to však není důvod k tomu, aby námi pohrdal nebo si s námi zahrával, o tom svědčí celá zbývající část Bible.

Dává nám tím i najevo, že z naší strany je především nezbytná minimální důvěra k němu, s tím, že s naším lidským růstem se bude rozšiřovat i obzor našeho poznání Boha a chápání jeho pravdy.

Pochopení Boha tedy není pro důvěru a tím i pro výchovu nezbytným prvopočátečním předpokladem. Stejně jako například novorozenec získává ke své matce a otci velmi silnou bytostnou důvěru dříve, než je může racionálně poznávat a chápat v jejich podstatě.

Důvěra v Boha se rozvíjí především komunikací, ať už nepřímou (např. pozorováním a obdivem přírody) nebo přímo s Bohem (modlitbou, bohoslužbou, osvojováním a ověřováním Božích zásad a pod.). Pokud se zanedbá tato komunikace, vážne většinou i orientace života na objektivní hodnoty a ten směřuje pak k vždy nesprávnému egoismu.

Samozřejmě, že poznání Boha do co nejvyšší míry z naší strany je nezbytné. Bez poznání by naše důvěra byla slepá.

Proto také existuje teologie jako seriózní věda o Bohu, usilující napomoci správnému poznání Boha lidmi všech sociálních vrstev.

Důvěra může být před rozumem, ale nikdy by neměla být bez něho.

důvěra v člověka

Vlastní důvěra vyrůstá především z poznání a s ním spojeného vzájemného soužití.

Proto je například při výchovné práci v oddíle nezbytné: Žít spolu, mít čas a prostor ke vzájemnému nepřetržitému poznávání, a to v nejrůznějších situacích, od zátěžových po odpočinkové. Nezneužívat poznanou pravdu o druhém k ponižování, pomluvě, ale jediné k lepšímu pochopení. Nezesměšňovat druhého, neposmívat se mu a tím vším vytvářet ovzduší důvěry. Každý v oddíle by měl mít možnost a prostor rozdělit se s druhými o to, co ho trápí, aniž by se musel bát zesměšnění, ale naopak mohl očekávat když ne pomoc, alespoň pochopení.

Vychovatel může užívat při výchově tzv. zkoušek důvěry, ale současně musí usilovat o to, aby děti co nejvíce rozuměli tomu, kam jdou a proč tam jdou. Jen tak se důvěra může opřít o poznání.

Vychovatel by měl také rozvíjet svoji důvěru v Boha natolik, aby byl schopný z vlastního přesvědčení a zkušenosti vést k důvěře a k životu podle Božích norem a myšlenek i děti.

principy a metody výchovy

Při výchově máme na paměti stále ty dva pomyslné póly: děti i vychovatele. Nelze se zabývat jenom co nejkvalitnějšími metodami, ale je nutné, aby sama osobnost vychovatele byla metodou, zviditelněným cílem úsilí, ke kterému motivuje děti.

Záměrná faleš, tedy nesoulad mezi vlastními postoji a výchovnými požadavky a metodami působí na děti velmi negativně, zatímco upřímné úsilí provázené částečnými neúspěchy takovýto stejný dopad nemá. Děti rozeznají nezdařený upřímný čin od vydařeného falešného přístupu vychovatele. Doznanou a omluvenou chybu vychovatele většinou spontánně uznávají, bez úhony na jejich důvěře.

Jak tedy konkrétně děti vychovávat? Jak je vést k tomu, aby měly rády a žily pro skutečné dobro?

Mně se ze spolupráce s nejmenšími vykrystalizovaly následující zobecněné zkušenosti.

Dítě, které přichází na svět, je svým způsobem středem světa nejen pro rodiče, ale i celou rodinu. Rodiče k němu celkem přirozeně orientují svoji lásku, vyjádřenou různými způsoby, od citu až po práci.

Dítě ji přijímá na první pohled více méně pasivně, i když jeho podněty vůči rodičům na ně působí také velmi motivačně.

Tepře postupně, výchovou, se dítě učí lásku vědomě opětovat.

Pro správnou výchovu dítěte k opravdové lásce platí, že **dítě musí být vychovávané tak, aby si projevy lásky stále nově a správně uvědomovalo a aby je vědomě stále kvalitněji opětovalo a sdílelo.**

láska ve znamení

Vychovatel musí pomáhat dítěti rozeznávat projevy lásky ve známých blízkých věcech, v projevech a postojích lidí kolem. Tyto projevy lásky vyjádřené věcí, slovem, skutkem nebo gestem se nazývají **znamení**.

Např.: Hrněk na stole je už sám o sobě kronikou projevů lidské lásky, od kopáče hlíny přes hrnčíře, malíře a prodavače až k rodičům, kteří jej zakoupili. Mléko v něm také není samozřejmostí, stejně tak prostřený ubrus a čistá lžička.

Samo od sebe dítě toto poznání nezíská. Vychovatel je v tomto poslání nezastupitelný a musí k němu využívat co nejvíce běžných, každodenních příležitostí.

Rodiče se např. o dítě starají, oblékají ho, kupují mu různé věci, ale objevení lásky v nich na dítě ještě čeká. Neví, že nejen mimořádné projevy, ale prakticky veškeré prostředí domova a jeho okolí je z velké části projevem - znamením lásky.

Příliš často je tato výchovná snaha pomáhat dětem vnímat lásku ve věcech a lidech kolem nich ponechávána svému osudu.

Důsledkem její degradace nebo až absence je pak velmi ochuzená inspirace a zúžený prostor, ve kterém dítě vnímá projevy lásky. V takové situaci má dítě radost už jen z mála věcí a dárků, přičemž jejichž hodnota je navíc stanovena módou, cenou nebo srovnáním s okolím. Dítě se jen velmi obtížně pro něco nového zaujme, obtížně obdarovává a navíc radost vzbuzená dárkem je plytká a nemá dlouhého trvání.

Takové dítě se opravdu nesnadno obdarovává. Pokud neumí vnímat i ta nejobyčejnější znamení lásky, potom rozumí jen některým, výrazným. Po jejich vyčerpání nastává přesytenost a současně nenaplněnost.

Proto před malé dítě nesmíme postavit na stůl hrníček s kakaem jen tak. Musíme mu (třeba i během snídaně) vyprávět takový příběh o osudech lidí kolem hrníčku, že dítě ani nedýchá. To znamená, že si povíme, jak se hrnek dělá, navštívíme někdy hrnčíře, vyzkoušíme si to sami: hlínu zpracovat, vymodelovat, vypálit, namalovat, nalakovat - prostě s tím hrníčkem musíme všechno prožít. V tom momentě je to pro nás hrneček s velkým H, nejen kus čehosi, co před nás někdo postavil. Z takového hrnečku dýchá láska toho, co tu hlínu kopal, pečlivost toho, co hrneček kroužil, pozornost toho, kdo hlídal stupně, aby se dobře vypálil, trpělivost toho, kdo maloval a kdo jej opatrně na stůl položil. Dítě tak poznává, že ho má rád hrnčíř, malíř, prodávač, maminka... Stačí jen vidět na stole hrníček.

Obdobně kakao, mléko - to je příběh, který musí také jasně hovořit.

Tímto vším se vychovatel snaží o to, aby dítě dokázalo rozumět příběhům všech věcí, které "hovoří" o lásce druhých.

U různých věkových skupin dětí se tento záměr liší pouze použitím metody. U malých dětí to bude vyprávění, u starších třeba vlastní pozorování a zkušenost.

výchova musí vést k vnímání lásky

Znamení je pro vnímání lásky velmi klíčové. Proč? Je to totiž něco, co je typicky lidské.

Například: Dovolím si oslovit některou zde přítomnou rangers a řeknu jí: "Dozvěděl jsem se, že máte dnes svátek, proto Vám chvilu věnovat růži." Ona bude jistě zaskočená, poděkuje a doma si růži vylisuje v památníku. Po čase bude říkat: "Tu růži jsem dostala tam a tam, od toho a toho, proto a proto".

Růže už bude vyschlá, vylisovaná, ale bude pořád něco připomínat - stane se znamením. Znamením úcty, pozornosti a mnoha dalších podobných hodnot. V každém případě je to už víc, než kus přírody.

Tatáž růže v rukou manžela, který ji dává manželce znamená: "Mám tě rád". V rukou nevěsty: "Jsem krásná a jsem tvá". V rukou kondolujícího: "Mám s tebou soustrast, cítím s tebou". V ruce promovaného odborníka: "Vážím si tě".

Nejde o žádnou květomluvu, ale o to, že člověk dokáže dát věcem tohoto světa jakýsi vnitřní význam, dobro, které souvisí s dobrem člověka. Díky znamení se neviditelným, abstraktním hodnotám, jako je úcta, láska, soustrast člověka dostává konkrétního vyjádření. Růže v ruce je pak konkrétním vyjádřením myšlenky, citu, postoje, názoru.

Jiný příklad:

Ve škole pobrekává hošík: "On mi zlomil tužku." "Nevadí, dám ti jinou, lepší," těší ho vychovatel. "Né, ta byla od táty."

Není tužka jako tužka - tu "od táty" už nemůže nahradit žádná jiná, protože ta "od táty" je znamením jeho chlapeckého přátelství. Proto je v očích dítěte jen jedna jediná na světě a tím nenahraditelná. Stala se znamením tátova ocenění, tátovy lásky.

Podobně všechny ty talismany z akcí, táborů, srazů, které máte po vašich skříňkách doma a v klubovně jsou každý znamením něčeho. Nejsou nikdy obyčejnými kusy dřeva, ale znamením prvního propáleného stanu nebo první zasloužené pochvaly.

Znamením však umí naslouchat jen ten, kdo je disponovaný a nebo ten, komu jsme je přivysvětlili.

Vychovatel se tedy musí snažit, aby věci, které jsou kolem dětí, k nim "hovořily" tak, že je pochopí.

Znamení není pro nás vlastně nic neznámého, jen je ho potřeba v tom správném smyslu při výchově využívat.

Tady vidím veliké poslání pro všechny, kteří třeba jen potkávají děti: Pomáhat jim, aby vnímaly svět kolem nás jinak, než povrchně, bez vztahu.

Ono v deseti, patnácti letech už je to těžší, lépe je začít v nižším věku. Ale jde to taky u starších, ba někdy i u dospělých, protože všechno jde, byť jen třeba s využitím jiné metody.

Když bezdomovci před kostelem podám ruku a pozdravím ho, vidím zřetelně, že dotýčný je v sedmém nebi i bez toho, že bych mu dal peníze. Podání ruky a pozdrav je znamením toho, že pro mě není vzduch, že jím nepohrdám a že jsem si ho všiml jako člověka. Takže i v tom dospělejším věku jde učit vnímat znamení. Pouze se místo pohádky se suchou trávou užije jiných obecně srozumitelných i konvenčně ustálených znamení, jako podané ruky, dobré slova, poděkování, pochvaly, prosby, ocenění, pozdravu, naslouchání, úsměvu, pomoci.

suchá tráva

Vyprávěl jsem dětem příběh o sýkorce, která si chtěla postavit hnízdo.

Ta sýkorka sháněla materiál na stavbu hnízda, hledala, ale pořád nemohla žádnou pořádnou suchou trávu najít. Povídá: "Tak to já to hnízdo asi nepostavím."

Zamyslel jsem se a rozhodl jsem se, že se zeptám dětí, třeba by jí pomohly. Zdůraznil jsem jim přitom, že sýkorka za své zpoždění s hnízdem ani nemůže, protože od časného jara a ještě časnějšího rána zpívala druhým, aby jim šla práce lépe od ruky.

Proto jsem děti poprosil: "Nepomohly byste mi sbírat pro sýkorku suchou trávu na hnízdo?" "Ale to víš, že jo, pomůžem," ozvalo se mezi dětmi.

Přitom před dětmi stála tabule s obrázky, které příběh podbarvovaly a mezi nimi ostrůvky trávy. Děti začaly sýkorku navigovat od jednoho trsu k druhému: "Víš co, sýkorko, poslouchej nás: Leť tam a tam, doleva, doprava, nahoru..."

Sýkorka létala podle jejich rad, takže za chvíli nasbírala dost suché trávy na to, aby si z ní postavila hnízdo. Sedla si do něj, vyzkoušela je a povídá: "Teda děti, vy jste tak hodné, to se mně ještě nestalo." A děcka: "To nestojí za řeč, rádo se stalo." Já jsem je taky pochválil a říkám: "Teda bez vás by nebylo ani vajíček, ani malých sýkorek."

Po každé pohádce mívám ve zvyku rozdat dětem něco na památku, nějakou drobnost, pozornost, připomínající příběh. Tenkrát jsem cestou do školky natrhal nahonem v parku trochu suché trávy. Nakonec povídám: "Děti, já pro vás něco mám." A ony: "Co to bude?" Hádaly, hádaly a samozřejmě neuhodly. Když jsem potom na světlo vytáhl hrst suché trávy, zklamaně a překvapeně vydechli: "Tráva?!"

A já jim povídám: "Moment, moment, to není jen tak obyčejná tráva. To je přesně ta tráva, kterou jste pomáhali sbírat sýkorce." ... "Opravdu? Skutečně?" "Ano a já vám teď každému jednu dám."

Zcela vážně a obřadně jsem každému předal stéblo suché trávy, ony je pevně držely v pěsti, prohlížely ze všech stran a koukaly na sousedovo, jestli nemá náhodou hezčí.

Rozloučili jsme se a za chvíli potom jsem byl svědkem zajímavého rozhovoru z šatny, když přišla pro jednu dívku maminka. Ta obtěžkaná kabelami nervózně spěchala: "Honem, dělej, pohni, proč se tak loudáš?" A holčička - v jedné ruce trávu, druhou si oblékala bundičku a pomáhala si k tomu kroucením se na všechny strany. "Co to máš?!" "Travičku." "Zahodíš jí!?" "Nééé!"

Pro maminku to byl samozřejmě kus suché trávy. Přitom ta holčička by za ni dala snad život. A co to je přitom suchá tráva? Klidně na ni venku šlápnete a ani nevíte, co to je (nebo spíš může být) za poklad.

Tráva se pro dítě stala znamením. Znamením lásky sýkorky, pochvaly, pozornosti. Je najednou plná plná života, proto se to dítě nemůže od trávy odtrhnout. Mamince pochopitelně tráva nic neříká.

znamení lásky Boží

Chci zde naznačit jen v hrubých rysech podstatu toho, čemu říkáme "vnímat znamení". Při výchově obecně jde o to, učit děti vnímat znamení lidské lásky - to jsou ty domy, hrníčky a podobně.

Časem lze, a je to téměř logicky nezbytné, pozvolna vzít na zřetel jak souběžně, tak postupně znamení Boží lásky, jako přirozeně navazující na zkušenost s láskou lidskou.

Charakter těchto znamení je obdobný jako u znamení lásky lidské.

Když přijdu například na návštěvu do domácnosti, kde nikoho neznám a vidím na stole talíř buchet, vonící kafe, čerstvou vázu, nemusí mi nikdo o obyvatelích bytu nic říkat a já si tipnu, kdo tady bydlí: Hospodyňka - podle charakteru buchet odhadnu její věk tak mezi padesáti až šedesáti, podle květin si tipnu na vlastní zahrádku, podle ubrusu na rukodělnou zručnost a tak dále.

Hodně "neviditelného" se dá podle znamení poznat poměrně přesně a jestliže se člověk naučí takto vnímat celý svět, nebude pro něj už takový problém, když bude skotačit s dětmi na letní louce nebo po lese, aby dítě spontánně pochopilo: Rozkvetlá louka, to je přece krása (a už získává první zkušenost, že původce krásy - Bůh - je tak hodný, jako maminka, když prostře stůl)!

Když objeví, jak perfektně si datel vytesal svou dutinu a po něm si ji další rok ještě brhlík omítí blátem, žasne (a opět získává první zkušenost, že původce krásy - Bůh - je tak moudrý, jako náš tatínek).

Tak si celkem přirozeně vytvoří solidní základ pro poznání Boha, stejně, jako rozvíjí vztah ke svým rodičům nejprve zkušeností důvěry a teprve potom i racionálním chápáním.

výchovné důsledky vnímání znamení

Mezi rodiči a Bohem stojí v očích dítěte ještě dobrý vedoucí, který je věrný a stabilní stejně, jako Bůh vůči člověku. Představuje tak spolu s rodiči další důležité vlastnosti Boží, neregistrovatelné bezprostředně v přírodě.

Sám vychovatel se stává jejich znamením. K těmto vlastnostem Božím se řadí stabilita, věrnost, moudrost, bytostná láska, odpuštění, přijetí, povzbuzení, náročnost i soucit...

Děti si tak skrze vychovatele vytvářejí k Bohu nutný životodárný vztah.

Vedle vnímání znamení v přírodě, u rodičů a vychovatele, je ještě třeba připojit Písmo svaté jako jedno z vrcholných znamení Boží lásky. I když slovo samo o sobě je velmi výrazným znamením, přesto slovo Boží stojí mezi lidskými slovy jako znamení Božích vlastností a pravdy o člověku řádově nejvýš.

Nelze popřít, že výchova přes znamení lásky a moudrosti je svým způsobem vždy cestou k Bohu, protože je nemyslitelné vnímat a uznávat jen některá znamení na světě a vůči druhým zůstat lhostejným nebo je dokonce popírat.

Na principu této metody lze vychovávat společně děti různých konfesí, ras, kultur a lze najít obecný princip jednoty. Lišit se bude pouze ve výkladu smyslu některých těchto znamení, ale v principu by k žádným rozporům docházet nemělo, protože základní postoj ke znamení lásky mají lidé na celém světě společný.

Tak lze děti vychovávat k přirozené toleranci, která není postavená principiálně na jakési pasivní snášenlivosti v rozdílech, ale především na společném hledání, vidění a konání dobra.

výchova k opětování poznané lásky

Pokračujme teď ještě úvahou o tom, jak ve znameních vnímanou lásku pomáhat dětem opětovat, dávat.

Dítě, když přichází na svět, má své rodiče rádo prakticky spontánně a jakoby samozřejmě. Ale mít rádo ostatní lidi, sourozence, další příbuzné, učitele a pod. se teprve musí učit. Vztah k druhým je u něj potřeba formovat a v tomto směru ho vychovávat.

Už tím, že dítě pozdraví, poděkuje, už tím se učí mít rádo také toho druhého, opětovat lásku a učí se ji sdílet také osvojenými znameními.

Zdůrazňuji přitom slovo "opětovat". To znamená, že dítě ji nejdříve musí poznat, zažít ze strany rodiče, vychovatele a teprve potom ji může opětovat, a to prakticky spontánně, bez vážných problémů. Zásada, že jen milované dítě se naučí milovat, je skutečnou pravdivá.

Mylně se výchovou často nazývá pouze snaha vštěpovat dítěti "zásady slušného chování", nové vědomosti, okřesávat jen jeho projevy a kultivovat je.

Já jsem si právě až u předškoláčků uvědomil, že je často učíme, jak se mají chovat, asi tímto způsobem: "Pamatuj si, že musíš: ..., nesmíš: Pamatuješ si to?" "Ano!" A ono to stejně za chvíli zapomene.

Například: Bylo jaro a učitelka dětem vysvětlovala, jak v přírodě porostou kytičky. Proto, až půjdou na procházku, nebudou je trhat. Volí k dosažení tohoto cíle nejružnější metody, jen aby si děti uvědomily, že kytičkám se neubližuje, ubližovat kytičkám není hezké.

Já jsem si chtěl ověřit jinou metodu. Přišel jsem mezi děti s maňáskem a po prvním seznámení jsem jim začal vyprávět asi takovouto pohádku:

Bylo jaro a zvířátka už se těšila, že louka znovu vykvete. Ale ono pořád nic. Zajíčci tam poskakovali, nahlíželi pod keře ale pořád nic nekvetlo. Na louce se místo radosti uhostoval stále větší smutek.

A tak zavolali Sluníčko, na které se obraceli vždy, když měli radost i starost: "Sluníčko, nemohlo bys, prosím tě, paprskem už probudit nějakou kytičku?" A Sluníčko povídá: "Dobře, já to zkusím". Natáhlo paprsek a ťuk ťuk - proklepává půdu, až se doklepalo na tulipán. Tulipán povídá: "Dej pokoj, ještě se mi chce spát!" Kopretina se zlobí: "Bacha na to. Až v červenci!" Tak zkouší další semínka, ale všechna odmítají: "My neporosteme, venku je ještě zima!"

A tak Sluníčko rezignovaně říká: "Asi ještě nic nevyroste". A zvířátka, smutná, prosí: "Zkus to ještě!" Tak to Sluníčko naposledy zkusí a zaklepe zrovna na cibulíčku sněženky. Vyslovuje jí prosbu zvířátek, ta se, ku podivu všech, vůbec nezlobí, ba naopak: "Možná, možná, že bych i vyrostla" (říká to velice váhavě). "Já teda asi vyrostu. Je tam zima?" "Je," přiznala pravdu zvířátka, "ale my tě budem chránit", jedním dechem slibovala. Ještě chvílku napjatého váhání, až konečně: "Tak dobře".

Začne růst a zvířátka (s nimi zcela spontánně i děti) jí přitom drží palce. Všichni v tom okamžiku poznali, že sněženka je kytkou "number one" - prostě jednička.

A když jsem je potom na procházce potkal, představte si: vůbec jsem jim nemusel říkat, jak se k té kytce mají chovat - ony věděly samy, že ji nemají trhat. Protože nesměly? Ne, protože si ji zamilovaly. Následně se k ní i odpovídajícím způsobem chovaly:

Chvilí na to jsem je viděl, že píchají do země kolem těch sněženek takový plůtek ze suchých větviček, které tam našly pod břízou. Zeptal jsem se jich: "Co to děláte, děti?" "My tady stavíme plot!" "A proč?" "Aby ty sněženky nepřešel slimák!"

Ne vštěpovat zvenčí, ale kultivovat v dětech to, co vyrostlo zevnitř, z lásky, je posláním vychovatele.

lásky jako kořen vlastností

Když se někdy zdá, že výchova v zásadách správného chování "vážne", stačí často dítě zcela prostě pohladit na duši a ukázat život s jeho nesmírnou bohatostí z té krásnější strany.

Myslím, že jsme k tomuto způsobu výchovy od kořenů k projevům disponovaní jako vychovatelé víc, než si myslíme, a že máme dost schopností a podmínek k tomu, abychom dětem i sami sobě ukazovali krásu přírody a sami si ji zamilovali.

Potom už děti ani téměř nemusíme učit, jak se k přírodě mají chovat. Samy spontánně rozeznávají mezi tím co smějí, co je dobré a mezi tím, co se nesmějí, co je zlé.

Samozřejmě, že zde nejde o nesprávnou subjektivizaci dobra ani o nesprávné spoléhání na schopnost dětí tvořit samy o sobě svůj úsudek o tom, co je dobré a co ne.

Tato nebezpečí by hrozila, kdyby první impuls k chápání a sdělování nevycházel od vychovatele. Ten je vlastně tím odpovědným za rozlišení dobra a zla v očích dětí, za vyjadřování odpovídajícími znameními, jinými slovy - za poznání a orientaci.

Dítě takto vedené v sobě rozvíjí daleko větší podíl osobní svobody a nasazení ve svých projevech.

Například: Naučí-li dítě, že větvičky keřů se nelámou, zůstane dítě bezradné nad broučkem topícím se ve velké kalužině, kterého by mohlo ještě zachránit, kdyby mělo delší větvíčku. Tu však nemůže mít, protože větvičky se nesmějí trhat.

Když však pomohu dítěti nejrůznějšími metodami si zamilovat keř jako takový, potom si troufnu tvrdit, že dítě bude uvažovat ve stejné situaci s topícím se broučkem takto: zjistí-li, že k záchraně broučka potřebuje větvíčku, ulomí ji s odpovídajícím citem a topící se hmyz vyloví.

Jiný příklad: Jednou jsem vyprávěl příběh o tom, jak si zvířátka hrála na louce mezi kytkami a ty najednou začaly vadnout. Zvířátka se ptala: "Co je vám?" "Ale, máme žízeň, proto vadneme, teď už s námi nebude žádná řeč. Ale kdybyste, zvířátka, zavolala nějaký mrak, zapršelo by a všechno by bylo zase v pohodě."

"Tak jo", ujali se iniciativy zajíčci, zavolali vítr, ten přifoukal mraky, zapršelo, kytky se napily a spokojenost byla na všech stranách.

Zajíčci potom poděkovali větru a mrakům, zamávali jim na pozdrav a poděkování packama a bylo to. Kytky ale byly smutné: "Proč jste neřekli tomu větru, aby do nás zafoukal. My jsme se chtěly taky zakývat a tak poděkovat. My jsme taky slušně vychované, jako vy."

Zajíčci jenom zastříhali ušima a pelášili znovu pro vítr. Ten přifoukal, zafoukal, kytky se zakývaly, poděkovaly a bylo všechno v nejlépším pořádku.

Já tenkrát, ani nevím, co mě to napadlo, povídám: "Děti, až půjdete společně do parku, tak si všimněte, jak se tráva kýve, děkuje mrakům za vodu, jak se kývou stromy, děkují za vodu, kytky, keře, všechno se to kýve a děkuje mrakům za vodu. Schválně se dívejte, to jste ještě neviděli. Děti se na mě přitom sice dívaly trochu nedůvěřivě, brzo se ale opět nadchly."

Potom jsem je potkal, jak jdou z vycházky a ptám se: "Tak co, děkovaly, neděkovaly?" "Ano, ano, ano! Měl jste to vidět. Keře děkovaly, tráva děkovala, stromy děkovaly, kytky děkovaly, všichni děkovali, to jste měl vidět."

Jenom jeden klučina postával trochu bokem a povídá mi: "Ále jeden keř neděkoval! Ten se ani nehnul. Mně ho přišlo líto, tak jsem do něj kop a on poděkoval."

V tom okamžiku jsem si uvědomil, že není kopanec jako kopanec. Ten hoch možná někdy slyšel, že se nemá kopat do keřů, ale nad tím teď nepřemýšlel, protože měl keř rád a nekopnul do něj ze zloby.

Kdybych mu při výchově vštěpoval pouhé formy chování a postoje, v tomto případě tedy pouze zdůrazňoval a stále opakoval, že do keřů se nekope nebo že se větvičky nelámou, tak by situace asi vypadala jinak.

důsledky vnímání znamení pro život

Při výchově jde tedy v principu o to, aby už malé dítě se učilo vnímat ve znameních lásku, zamilovat si věci, lidi i Boha a pak už jen s pomocí vychovatele nacházet správné formy vztahu k nim.

Dítě si tímto způsobem druhotně osvojuje také množství dalších důležitých hodnot pro osobní život i pro rozvoj životně nezbytných (např. manželských) vztahů.

Učí se postupně vytvářet vztahy postavené nejen na základě kvality druhého, ale také, a to zejména později, pro podstatu druhého.

Jinými slovy, dítě se neučí věci mít rádo jen proto, že jsou krásné, drahé nebo perfektní, ale i proto, že od někoho pochází, že jsou znamením lásky.

V takovém ideálním případě dokáže najít byt' ten nejzákladnější pozitivní vztah ke každému člověku na světě, protože člověka už sama o sobě chápe jako mnohonásobné znamení dobra i přes mnoho negativ, která jej také charakterizují.

například: důsledky pro manželství

Tímto zde popisuju spíše perspektivu v dospělosti, kdy je člověk schopný mít rád a tolerovat i bez nosného citového prvku, který převládá v dětství.

Přesto se dítě na tento styl života a vztahů může připravovat a ocenit jej především v manželství. Přirozeně tak bude tihnout k tomu, vytvářet už ve známosti vztah postavený nejen na vzájemných sympatiích, přitažlivosti, ale na hlubší účtě k celé bytosti partnera.

Pokud by se snoubenci chtěli brát a vytvořit manželství jen proto, že jsou si vzájemně sympatičtí, tak nechci říkat dopředu "upřímnou soustrast", ale víceméně si to myslím.

Protože, co jsou to lidské sympatie? To je, při vši účtě k člověku, pára nad hrncem. Dnes jsou takové, zítra nové. I kdyby je člověk veskrze udržoval i na poměrně stabilní úrovni, přesto podléhají přirozenému vývoji lidské dispozice a psychiky a tím i změně.

Jestliže se nebudou mít manželé rádi pro svoji podstatu, pro své lidství a vzájemné partnerství, tedy proto, že jsou si navzájem partnery, manžely, jestliže je nebude spojoovat tato podstata života, která je právě tou nejstabilnější složkou, pak musí počítat s obtížně řešitelnými krizemi vztahu.

Krise, kterým budou podrobeni, budou zasahovat vztah v jeho kořenech, protože hodnoty, na kterých manželství stojí, jako jsou: vlastnosti, krása a pod. tvoří právě tyto kořeny, podstatu vztahu.

V opačném případě nebude manželství sice ušetřené krizí, ale tyto nemusí vést zásadně k rozbití vztahu, protože manželský vztah stojí na hlubších, stabilnějších hodnotách, než jsou jen krizí napadené psychické a tělesné kvality.

Na těchto principech hlubšího vztahu mezi mužem a ženou je pak postavená a (Bohem) požadovaná manželská věrnost.

výchova k hlubokému vztahu

Cítím stále intenzivněji, jak je důležité vychovávat dítě tímto způsobem už od začátku, vést je, aby mělo rádo věci pro podstatu, proto, že jsou znamením, darem.

Ta suchá, škaredá a špinavá tráva mně nestála ani haléf. Panenku - manekýnku, kterou bych malému děvčátku koupil minimálně za tisíc korun, hodí do kouta po prvním týdnu nebo poté, co jí ji už nebudou kamarádky závidět. Za to trávu si schová do památníku a bude ji mít třeba i sto let.

Když nebudou rodiče a vychovatelé dbát na to, aby stále učili děti vnímat znamení dobra a lásky, pak dávají prostor mnoha životním deviacím.

Tak se například dítě naučí poměřovat vztahy a hodnoty cenou, prestiží, měřitelnou kvalitou. Ztratí tak z velké části smysl pro maličkosti, drobné projevy dobra, pro skutečnou krásu, smysl pro obět jako ochotu snést újmu ve prospěch druhého a pod.

V takové situaci mu nebude zbývat nic jiného, pokud bude chtít být šťastným, aby stále myslelo na zvyšování životní úrovně jako jednoho z prvních cílů života a její udržování v jakémsi společensky stanoveném standartu. O svobodě osobnosti v takové situaci se pak už mluví velmi těžko.

Nebo si dítě najde vztah k hodnotám, které na ně působí předimenzovanou umělou sugestibilitou, jak ji představují zejména komerční filmy, hračky nebo počítačové hry a pod. Příliš k nim bez ohledu na to, jestli jsou pro život dobré nebo ne, jen proto, že je přitahují.

Jedním z možných důsledků je i to, že přijme za své jimi prezentované (a často naruby obrácené) životní hodnoty. Takže se pak stane, že například raději kopne do slabšího, než by ho zvedlo ze země, protože sílu chápe pozitivněji než soucit. Síla je něco, co je uznávané, zatímco soucit je slabost, a pod.

kritérium výchovy k dospělosti

Jestliže jsem uvedl, že výchovný proces spočívá v tom, že se dítě nejprve učí lásku si uvědomovat, přijímat a poté ji opětovat a dávat, pak ještě musím dokončit myšlenku následující úvahou.

Obecně platným cílem všech vychovatelů a výchovných snah je přivést dítě k dospělosti.

Kritéria dospělosti jedince stanovuje různě právo, medicína i ostatní humánní věda. Na základě doposud řečeného si dovolím tvrdit, že dospělým se dítě stává tenkrát, když je schopno a ochotno víc lásku dávat, než přijímat.

Tedy se stává z dítěte dospělý člověk.

Od nejtěššího dětství je dítě obdarovávané projevy lásky, bez vyžadování rovnocenné reakce.

Všechno, co se po dítěti chce, ať to je povinnost, práce, společenské chování, sociální návyky, nejsou přirozeně chápány jako plnohodnotná odplata za péči rodičů a vychovatelů.

Egocentrismus kojence (pro jeho život sám ovšem nezbytný) má být postupnou výchovou orientovaný k pozitivnímu altruismu, tedy ochotě a schopnosti lásku a dobro prokazovat, a to s co nejčistší motivací (tedy pro dobro druhého a teprve poté pro vlastní uspokojení) a orientací na opravdu životní hodnoty.

Jedinečným zdrojem pro jejich poznání je, jak bylo zmíněno, Boží pravda o člověku.

Dospělým se dítě stává v okamžiku, kdy míra jeho altruismu začne stabilně převyšovat jeho egocentrismus.

Pokud dítě vstupuje do světa dospělých nedospělé, a přitom chce žít a chovat se jako dospělý (tedy mít známost, uzavřít manželství, dovolovat si to, co děti nesmí a pod.), zadělává si ve většině případů na těžké životní krize.

Táhne totiž podvědomě ve svých vztazích k těm lidem, od kterých doufá, že se dočká lásky ve formě uznání, obdivu, pozornosti a dává tak těmto vztahům egocentrickou orientaci.

Například známost v tomto smyslu záhy sklouzává k prožívání vztahu a projevům lásky převážně v sexuální oblasti, která se tím znehodnocuje na jakési šidítko, které odvádí od budování skutečně stabilního vztahu na poněkud jiných hodnotách.

Dospělý není dále schopen unést tíhu odpovědnosti a dlouhodobého zatížení, které se stabilním altruismem vždy souvisí (Kristus mluví o kříži života, který musí přijmout každý, kdo chce mít rád).

Krizové situace a nebo často už jen náznaky krizí řeší pak útekem buď k pasivitě, apatii nebo tam, kde cítí, že našel zdroj lásky, úlevy, ocenění (od tajné milenky nebo milence, přes drogy po intenzivní angažovanost společenskou) a pod.

Je velmi důležité si stále uvědomovat, že manželství je vztahem dvou lidí, kteří se rozhodli lásku dávat a nejen přijímat.

V takovém prostředí je pak radost se narodit a růst.

Během celého dospělého života pak je třeba počítat s tím, že egocentrismus v člověku nebude nikdy zcela překonaný nebo dokonce odstraněný.

Nebylo by to ani přirozené a správné. Vždyť i Kristus říká: "měj rád druhého jako sebe" a nebo mu říká a svým životem dokazuje, že jej má rád, čímž vyvrací případný názor, vidět ve svých nárocích nepřítel pravé lásky.

Přesto je nutné mít stále na paměti, že egocentrismus bude stále aktivní, bude prolínat do různých činností, bude často prvním a hlavním motivačním činitelem, bude nenápadně napadat i ty nejušlechtilejší altruistické záměry nebo se naopak bude i nápadně hlásit o slovo. Egoismus v nás nebude mít tyto invektivy nijak složité, protože první, co nám vždy nabídně nebude objektivní hodnota, ale příjemno, pocit štěstí a lásky na rozdíl od lásky dávající a obětující se.

K tomu jedna příhoda: Přišli jednou dva mladí lidé, že chtějí mít svatbu - jemu bylo asi osmnáct a půl, jí osmnáct. Přišli a povídají: "Pane faráři, my se chceme brát!" Já říkám: "A máte se rádi?" "Chi, to víte, že ano!" Považovali mě snad za blázna, který v dnešní době ani nepozná, jestli se dva mají rádi nebo ne.

No nic, přesto se posadili a já říkám: "Promiňte, nechtěl jsem se vás dotknout, to v žádném případě ne." Dali jsme se pak do řeči a oni se ukázali být vcelku bezva lidé, takže jsme probrali všechno možné, až jim nakonec říkám:

"Poslouchejte, když se máte rádi, víte co, zkuste jednu takovou věc. Sedněte v sobotu ráno na vlak, jedte někam strašně daleko, tam vyseďte, běžte pěšky na nějakou pořádnou túru do kopců, pak zpátky vlakem až do Brna. Ovšem s tou podmínkou, že vůbec nebudete snídat, svačit, ani obědovat, až potom třeba doma povečeříte - prostě budete o hladu celý den." Neřekl jsem jim ale proč, řekl jsem jim jen - jedte. Oni to vzali a vypravili se kterousi z těch dalších sobot na takovouto akci.

Když se pak příště zase zastavili, byli úplně jinačí... a já povídám: "Tak copak? Co je, co je?" A oni: "Ále, pane faráři, špatně to dopadlo. My jsme se tak pohádali, to jste neviděli!" Já říkám: "A jejda, jejda! Podívejme se na to. To je teda dobrý." Sami poznali, že když jsou hladoví, jsou i nervozní, hádka je pak ve vzduchu a láska daleko.

Zjistili, aspoň v náznu, že to, čemu říkali láska, bylo spíše sobectví, egoismus. Jeden měl toho druhého rád, protože chtěl sám sebe nějak obšťastnit, potěšit, zlikvidovat svou samotu, své problémy.

A to si ještě nezkusili být třeba celou noc vzhůru a druhý den jít odpočatí a usměvaví do práce.

Můžeme mít občanku stokrát a osmnáct let dávno za sebou, ale dokud nebudeme schopni a ochotni mít druhého rádi minimálně jako sebe a ideálně víc, než sami sebe, tak nejsme dospělí. Ježíš Kristus říká: "Nemá větší lásku, než ten, kdo položí svůj život pro druhého." Tím není myšlena jen smrt, ale i vše, oč člověk přijde pro sebe, když žije pro druhého.

Jen tenkrát je dospělý člověk skutečně schopný založit rodinu a prožívat stabilně pozitivní vztah vůči partnerovi i dětem.

člověk mezi Bohem a lidmi

Ježíš Kristus však v této souvislosti neříká jen to, aby člověk měl rád člověka. Lásce na úrovni mezilidské předsazuje nezbytnost vztahu k bytosti nejvyšší, tedy k Bohu.

Jak už jsem se alespoň letmo zmínil, není nemožné pomáhat dítěti už od raného dětství, aby si vytvářelo k Bohu pozitivní citový vztah obdobně jako třeba k rodičům.

Tento vztah se mu potom po celý život stane nosným právě díky absolutní Boží stabilitě.

Díky vztahu k Bohu bude mít především velmi blízko k skutečným životním hodnotám, k pravdě o životě. Dále se mu tento vztah stane základním motivačním prvkem pro altruistickou, obětavou lásku k člověku. Umožní mu celoživotně se učit vnímat i ty nejmenší projevy lásky a dobra ve svém okolí a reagovat na ně. Bude citlivým vůči nejružnějším znamením. Těmi pozitivními bude vždy obohacený, těmi negativními, znameními zla a nenávisť, bude naopak zasažený víc, než ostatní. Bude tedy pravděpodobně více trpět, protože bude více soucítit. Toto utrpení však vykompenzuje schopnost pozitivně žít a naučí ho překonávat zlo nejen přímým odporem, ale i konáním dobrem v jeho nejružnějších podobách.

V neposlední řadě pak díky pozitivnímu vztahu k Bohu může dostat novou životní šanci každý člověk bez výjimky, a to i ten, který neprožil základní rodinné vztahy nebo je prožívanými lidskými vztahy zdezorientovaný nebo zklamaný.

Bible i zkušenosti staletí potvrzují, že Bůh je opravdu někým, kdo je stabilní. Jeho vztah k člověku rovněž, neopírá se tedy o lidskou kvalitu. Neplatí proto, že když jsme hodní - má nás rád, a když jsme špatní - zlobí se nebo je smutný.

S Bohem má člověk možnost žít takový čtvrtý, zvláštní rozměr života.

Formy rozvíjení vztahu k Bohu jsou různé, od spontánních po tradiční, ustálené.

Zde je potřeba uvést a zdůraznit, že církev, která dnes tvoří velmi intenzivní prostředí k vytváření a rozvíjení vztahu k Bohu především v jeho Synu Ježíši Kristu, je i přes všechny lidské nedostatky zcela jasně plodem Kristova záměru. Nelze ji tedy jen tak svévolně zpochybnit a stavět se tím nad Kristův záměr.

Naopak je potřeba, v duchu zde uváděného přístupu, vytušit v ní především Kristovo znamení, které se vnímavému člověku ukáže jako velmi bohaté, pestré i krásné. Kdo umí vnímat znamení, nebude mít problém vidět něco víc, než jen "suchou trávu" obřadu nebo vyzdobeného kostela. Přijme i to, že církev má pro člověka skutečný objektivní význam a je ji třeba na cestě k Bohu a s Bohem brát velmi vážně, protože je také součástí Boží pravdy o životě a o člověku.

láska má velkou motivační sílu

Pravá láska, použito slov Pisma, to je dům, postavený na skále, ne na písku. Kdo staví svůj dům na písku, je hotový raz dva - má se hned dobře. Dům postavený na skále, znamená fušku. Tahat cihly do kopce, pořádně hloubit základy a těžce stavět. Tam se bydlí o hodně později, ale je to zase dům, který vydrží. Je potřeba si uvědomit, že na tom, abychom dokázali mít druhé raději, než sami sebe nebo alespoň tak jako sami sebe, je potřeba celý život tvrdě makat.

Láska však neznamená jen utrpení a strádání. Kdo má skutečně rád, ten nějaké osobní trápení a utrpení z odříkání prakticky ani nevnímá. Nevěříme? Ale vždyť to každý dobře známe...

Uvedu to na příkladu: Tatínek si zavolá syna, kterému je tak čtrnáct, patnáct, ukáže mu jabloň na zahrádce a řekne: "Hele, Péťo, podívej na tu jabloň, je podzim, ona plná jablek. Otrhej je, dej opatrně do bedniček, schovej část do sklepa, zbytek můžeš na trhu rozprodat, no prostě se budeš učit hospodařit. Jen ať nepřijde úroda nazmar, už nejsi žádné děcko, takže ti to nemusím třikrát vysvětlovat."

"Hmm, ale..." "Neodmlouvej a otrhej to všechno, jasné?" "Hmm, no jo..."

Tatínek odejde, borec vyšplhá na strom, orve to, na co dosáhne, sleze dolů a ... odpočinek. Tatínek se přijde podívat a když vidí tu "aktivitu", říká: "Člověče, vždyť tam toho půlka zůstala. Ty krajní větve jsi nechal pro špačky, nebo to už není naše, nebo co?"

"Táto, tam přece už nemůžu, žebřík je krátký, a kdybych tam vylezl jen tak, pak třeba spadnu, narazím si záda, zlomím páteř a víš co to je?! To je trvalá invalidita! Nadsmrti mě pak máte na krku. Táto, neriskuj s mým životem."

Tatínek, chudák, pokrčí rameny a říká: "Nojo, máš pravdu, to se nedá nic dělat." A odejde.

Kluk tam ještě chvíli postává, polehává, když vtom zbystří, že jde kolem "čistě náhodou" jeho spolužačka. Děvčica blond, vlasy do půl zad a pluje si to kolem.

Podívá se jen tak ledabyle na Petra, odfoukne vlasy a povídá: "Pěťo, tam to jablko, na konci té větve, nemohs mi je..."

"To víš, že můžu!" A smrt - nesmrt, páteř - nepáteř, borec je v momentě na stromě, už se stromu dole, nese jí ledabyle to jablko, když ona povídá: "Ale ty ses spletl, já chtěla to druhý."

"Pardon, pardon, hned to bude." ...

Tímto trapným a lapidárním příběhem chci ukázat jen jednu věc: Láska má nesmírnou motivační sílu.

V našem životě skutečně nerozhoduje to, jestli se něco daří, nedaří, je to těžké, není to těžké, je toho moc nebo málo. Zásadně rozhodující je, jestli máme rádi nebo nemáme rádi.

láska překonává všechny životní obtíže

Když přijdou lidi a říkají: Pane faráři, mě ten život tak šťve: Vemte si to - politika, ekonomika, přídavky, vláda, zdražování, náledí, erupce na slunci, narušené geomagnetické pole a tohle všechno a k tomu ještě sousedi a manžel, děcka, no to se nedá vydržet, co s tím mám dělat?"

A já povídám: "No jo, paní, tohle vám nepomůžu vyřešit. Tady je problém jiný než v politice nebo sousedech: Oheň zhasí, srdce nehoří. Nehoří možná už dlouho, proto tolik "neřešitelných" problému.

Kdyby v srdci hořelo, tak je také jiná chuť do života a ekonomika se se svými problémy může jít zahrabat, počasí se zdá být vždy hezké (maximálně aspoň únosné), erupce na slunci nás míjejí, děti a manžel? Přímo pohoda."

Skutečně, člověk, který žije v ochotě mít rád, má velkou šanci být ve stabilní pohodě a mít sílu zvládnout a unést téměř nemožné za sebe i za druhé.

Pokud je vše, jak má být, nemá mít člověk tento zdrojový vztah lásky jen k lidem, ale jak bylo uvedeno, především k Bohu. A protože ten je stabilně dobrý a krásný, může se stát, že bolest a utrpení už nebudou takovým strašákem pro toho, kdo chce usilovat o správnou lásku. Bůh je jejím stabilním a nevyčerpatelným zdrojem.

člověk a inventura

Jakmile nás začne tlačit život k zemi, jakmile začnou chmury, těžkosti, problémy, většinou následuje větší či menší krize a začneme nadávat na lidi, podřízené, kolegy, nadřízené, hádat se. Důvod krize a chyba v plánu prostě začínáme hledat zásadně mimo nás. Ale už tady je vidět jasný vliv egoismu, který vylučuje jakékoli utrpení, ponížení.

Může být příčina u druhých, nepopírám, ale určitě nenajdeme řešení v tom, že hned začneme měnit druhé nebo životní situaci.

Spíš je třeba jít do vlastního srdce a tam udělat pořádnou inventuru. V hodnotách, motivech, zdrojích, citlivosti vnímání znamení a pod. Najít si na tuto retrospekci čas. Lépe je však, dělávat tuto inventuru pravidelně a ne, až když zjišťujeme manko. Přidáme si tím sice námahu, ale ušetříme si tak určitě mnoho komplikací.

Opět i tato oblast je Kristem vykrytá, protože zbavení viny - milost, po které už neneseme tíhu všech nesprávných kroků, je výhradně záležitostí Boží.

Není v síle žádného člověka odstranit vlastní metodikou narušení řádu světa, života, lásky. V Boží ano, protože on je těchto hodnot původcem a jedinou cestou k nim. My z ní můžeme mít užitek tím, že o Boží odpuštění stojíme, stojíme o další nový začátek a máme ochotu napravit všechny narušené původní vztahy a hodnoty našeho života. Zdroj Božího odpuštění lze najít z vůle Krista zejména ve zpovědi prostřednictvím kněze, ale i v modlitbě upřímné prosby.

člověk a ideál

Uvědomuji si, že většina dosavadních úvah může vyznít poněkud idealisticky. Přesto je uvádím tak, jak je uvádím.

Ideje Boží totiž nejsou ireálné, nedosažitelné. Naopak všechny souvisejí s opravdovým původním lidstvím a usilovat o tyto hodnoty znamená tedy usilovat o lidství.

To, že se nám zdají nedosažitelné, nás nesmí deprimovat, ani vést k jejich znevážení.

Naopak, člověk musí mít vysoké cíle, aby měl stále možnost je v životě nepřetržitě sledovat, případně znovuobjevit, zachytit se jich v krizi a mít hlavně stále proč žít. Jen si vzpomeňme na ty tři horolezce.

Ve snaze žít co nejpravdivěji proto musíme mít trpělivost a vzít za vděk každým úspěchem naším i lidí kolem nás, protože i ten nejmenší dosažený cíl není ničím jiným, než znamením cíle konečného.

Život se tak zdá z této strany vlastně jednoduchý - jen musíme přijít na to, v čem.

Žít ho poctivě a nefašovaně zase není tak složité. Kdybychom byli opravdovými lidmi, tak vnímáme svět úplně jinak a jinak bychom se k němu potom také chovali.

Přítomnost Boží lásky v nás by nás měla ovlivňovat tisíckrát víc v motivačním smyslu, než ta spolužačka kluha s jablky. Blížkost Boží by s námi měla doslova mávat. Jenom je třeba o ni stát a myslet to s ní vážně.

Je pravda, že když člověk s Bohem žije skutečně upřímně a třeba i nedokonale, tak má daleko víc síly k životu, víc síly milovat druhé, rozdávat se jim, sloužit, atd. To je takové Boží tajemství, tajemství Boží lásky, která se nabízí člověku zdarma, jen chtít.

výchovné prostředí

Výchova dítěte se neobejde bez stabilního prostředí garantujícího vzájemné přijetí.

Atmosféru výchovy dotváří atmosféra výchovného prostředí. To má tím větší pozitivní účinnost, čím víc je naplněné znamením vyjadřujícím vzájemné vztahy a přijetí.

Proto už spolupráce na tvorbě klubovny, tábora, na výzdobě třídy, nástěnky je přímo výchovnou nutností. Tím se totiž každá z věcí, jejíž idea se zrodila v hlavách dětí a byla vytvořená jejich rukama stává znamením spolupráce, obětavosti, nápaditosti, nasazení a pod.

Tak například nepříliš podařený květináč s nepříliš krásně vypěstovanou kytkou v klubovně má větší smysl pro výchovu než kvalitní květináč s kvalitní umělou kytkou zakoupený sponzorem.

Ale na druhou stranu krásná kytka v krásném květináči zakoupená za společné peníze utržené za sběr nebo darovaná patronem je také velmi hlubokým znamením.

Čím takto bohatší prostředí, tím lépe. Proto se také výchově daří v reálu přírody než v umělém prostředí. Příroda je na znamení a podněty k vnímání až hýřivě bohatá. Umělé prostředí města však také není k zahození, důležité je umět vnímat i je tím správným způsobem, byť třeba jen panelák, telefonní budku nebo pampelišku v asfaltovém chodníku.

poznání jen jako cesta k lásce

Nedílnou součástí skautingu je i poznávání přírody a umění života v ní.

Rovněž v našich školách se děti učí poznávat věci kolem a rozumět jejich smyslu, zákonitostem a vzájemným vztahům. Však se také učitelům říká běžně učitelé. Odborně se sem tam užije i pojem pedagogové.

Poznání je ale ve skutečnosti pouze jakýmsi pilířem mostu, na kterém stojí láska a vztah. Poznání nikdy nesmí být samoúčelné, což však dnes, bohužel, ve velké většině případů neplatí.

Poznání se stává cílem všech školních a studijních snah, hodnotí se jeho úroveň a kvalita, je často rozhodujícím kritériem i pro hodnocení člověka jako takového. Neúspěch

v poznávání bývá prožíván mnohdy velmi traumaticky a nevzdělaný člověk se cítí být méněcenným a nenachází takové uplatnění v životě, jako vzdělaný.

Přitom pravdou Boží o člověku je, že poznání má smysl jedině jako cesta k lásce. Mít rád druhého vyjadřuje Bible slovy "znát druhého".

Člověk poznává, aby miloval.

Poznává, aby lépe rozuměl podstatě, souvislostem, znamením a lépe dokázal projevovat dobro a lásku. Správný vychovatel pak v tomto duchu nesmí jen učit, ale vychovávat pomocí učení.

Někdy říkávám, že ideální situace ve výchově a konkrétně ve škole nastane tehdy, kdy učitel nebude učit matematice, ale životu s využitím poznání všech logických a matematických zásad, kdy češtinář bude učit děti životu pomocí rozvoje jazykových schopností a poznávání hloubky myšlenek pomocí jejich jazykového vyjadřování. Nebo když psycholog bude učit studenta chápat druhého proto, aby mu lépe rozuměl, měl ho rád a mohl k lásce pomáhat druhým. A tak dál přes všechny pedagogické profese.

Ani dobrým vůdcem není ten, kdo naučí děti všem zásadám skautského života, ale ten, který je učí životu. To znamená, že je učí milovat svět, přírodu, člověka a Boha právě pomocí těch zásad, které vykrystalizovaly a osvědčily se ve skautském hnutí.

Pokud se poznání povýší na definitivní cíl, ba dokonce na cíl života, pak o něm platí totéž, co jsem uvedl o záměně životních cílů.

Navíc se tak může stát osudným pro život sám ve chvíli, kdy se např. dostane k hranici etiky života a kdy se může obrátit proti životu samotnému (nemusím ani připomínat jaderný výzkum nebo výzkum na lidském zárodku).

V tomto případě je poznání zcela mimo svůj původní význam a stává se samoúčelným. Vědec už není opravdový vědec, protože nepomáhá člověku rozvíjet vztah k věcem a souvislostem, ale ve svém důsledku člověka zabíjí ve jménu života. Absurdní.

Takto pojaté poznání bývá pak zneužíváno jinými záměry, ať už pýchy nebo moci a jakmile překročilo práh etiky života, nezastavuje se už před ničím.

Jedna moje zkušenost potvrzuje význam poznání pro vytvoření dobrého vztahu mezi lidmi: Když jsem byl na vojně, měli jsme tam kamaráda, který byl z východního Slovenska a málokdo z nás ho měl rád jako kamaráda, protože nám připadal takový trochu rozmazlený. Až jednou jsem byl s ním v noci na stráži a - znáte to sami dobře - večer, v noci, to bývá člověk vnímavější, citlivější i otevřenější. A tak, jak jsme se potkávali při své cestě kolem plotu na jednom společném stanovišti a tam si vždycky chvíli vyprávěli o všem možném, jednou mi řekl to, co neřekl zatím asi nikomu jinému, že je sirotek a že mu rodiče zemřeli náhle při autohavárii.

Ještě mluvil dál o své rodině, ale já už jsem neslyšel. Tloukl jsem se potom do čela a říkal si: "Jsem troublea!" Kdybych tohle věděl dřív, tak jsem se na něj díval úplně jinak. Teprve teď se mi otevřely oči a já jsem toho kluka najednou začal brát jinak. Věděl jsem: "Vždyt' není tak špatný. Kdoví, jaký bych byl já na jeho místě."

Poznání tedy má rozvíjet lásku. Tento cíl je stejně platný pro všechny, liší se pouze metodami a cestami k jeho dosažení.

U nejmenších dětí je to především projevovaný cit, u starších příběhy o přírodě, vyprávění, u školáků vyprávění a společné objevování světa, jako znamení moudrosti, lásky, dokonalosti...

Nemusí jít výhradně o systematické bádání, stejně významné je i spontánní objevování okolního světa ve spolupráci a s vysvětlením souvislostí ze strany vychovatele.

Během minuty tak můžeme poznat víc broučka, kterého jsme na cestě málem zašlápli, než dlouhou teorií.

Poznání by přitom stále mělo směřovat ne pouze k vnějšku, ale k podstatě, kvalitě věci jako znamení.

poznání a trest

Touto zkušeností chci ukázat, že poznání druhého skutečně posiluje vztah, umožňuje mít druhého víc a hlouběji rád.

Platí to o dospělých i o dětech: Ti malí raubíři, co je máme v oddílech, ty takzvané nevychované děti - to jsou normální lidé. Jen si musíme dát tu práci a podívat se jim citlivě a s úctou do jejich srdce.

Zjistíme, že to jsou často děti, které mají opuštěnou duši, jsou doma nepochopené, z různých důvodů nenaplněné stabilní láskou a zázemím rodičů, a proto někdy velmi svérázným způsobem bojují o právo na život, obhajují své právo na lásku. Proto provokují, chtějí upoutat pozornost, touží po pochvale, nerady prohrávají.

Vychovatel nesmí z těchto důvodů hodnotit děti povrchně, ale jejich chování musí umět číst jako znamení vnitřního stavu duše, jejich hladu po lásce.

Trest pak ztrácí svůj výchovný účinek, jakmile je určený pouze k potírání vnějších negativních projevů.

Jak by ne, když dítě doma neprožívá zázemí citové lásky tak, jak by mělo a pak navíc za své volání po lásce, které si vychovatel přeloží jako zlobení, sklídí další trest.

Jak potom tento člověk může mít pozitivní vztah k životu a hodnotám? Spíš má blízko k revoltě, protestu a delikvenci.

Místo trestu v takové situaci zmůže daleko víc, když vychovatel problém dítěte včas rozpozná a dbá na to, aby dítě poznalo, že je má rád, i když po něm vyžaduje kázeň. Umí je pochválit, ocenit i za malé úspěchy. Všimne si i toho nejmenšího splněného úkolu, jako znamení dětského úsilí, dítě povzbudí a dodá sebevědomí.

Vychovatel musí dbát při každém setkání na to, aby měl pro děti otevřené uši i duši, aby je nechal vypovídat, rozdělit o zážitky, aby je znovu poznal a věděl, jak je dnes povede, na co se zaměří.

Začátek každého setkání, ale i průběh a závěr musí být ve znamení dialogu, ze kterého vychovatel nepřetržitě sleduje situaci dětí a odpovídajícím způsobem na ni reaguje.

Metod, jak analyzovat psychickou situaci dítěte je dnes množství: malovací, vyprávěcí, zpívací, mimické. Za jejich základ považují nepřetržitou dispozici vychovatele k naslouchání.

vychovatel musí dítě přijmout

Nebude-li dítě přijato v žádné solidní skupině, pak si najde jiné prostředí, jinou skupinu, partu, ve které bude uznávané, ve které vynikne. Proto pomáhat delikventní mládeži není možné jen tím, že se jí racionálně vysvětlí škodlivost, nebezpečnost nebo protiprávnost jejího chování.

Mladý člověk ví většinou moc dobře, co dělá, ne že by to nevěděl. Problém je spíš v tom, že nedělá to, co je objektivně dobré, ale to, čím se cítí naplněný, uznaný těmi, na kterých mu záleží.

Dokud se mladému člověku nebo i dítěti nenabídne stabilní zázemí, ve kterém budou přijati a nebudou se muset bát nenaplnění své touhy po lásce a přijetí, tak budou veškeré další metody bezzubé.

Chce-li vychovatel zabránit negativním projevům dítěte, musí v něm nejprve objevit i to nejmenší a nejskrytější dobro, pomáhat rozvíjet a pěstovat a zabezpečit tak jeho duši před hladem.

vychovatel zná své děti

Bude-li se vychovatel snažit pozorně vnímat děti a poznávat je, pak mu to pomůže, aby si jich daleko víc vážil, méně se na ně zlobil a více je chápal. Jeho vztah k nim poroste daleko živěji.

Stejně je to mezi dospělými navzájem. Tím, že poznáme druhého, uděláme skutečně první krok k tomu, abychom je mohli mít více rádi.

Poznání musí být samozřejmě citlivé a s plnou úctou, protože nemáme právo na nitro druhého, které je prostředím pro cokoli cizího víc než křehkým.

Nejnitemnější nitro se nedá odhalit každému. I to si musíme uvědomit. Naopak tady musíme učit děti něčemu, čemu se obecně říká stud.

I když tento pojem zavání překonanou prudérií, musí nám být jasné, že u studu však nejde o nic jiného, než o uchování nedotknutelnosti nitra. Stud je schopnost uchránit nitro před cizím poznáním. Říct každému všechno je stejně nelidské jako neříct o sobě nikomu nic.

Boží pravdou o člověku je, že důvod k maximální otevřenosti a tedy nej kvalitnější důvěře a tedy celoživotní věrnosti je pouze mezi manžely. Manželé se nemusí před sebou stydět, nemusí se bát odkrýt nitro těla i duše partnerovi.

Vůči druhým pak má člověk své tělesné i duševní nitro uchovávat nedotknutelné především z úcty k sobě a k svému současnému nebo budoucímu celoživotnímu partnerovi.

Pokud musí odborník z titulu své profese (např. lékař nebo psycholog) narušit tuto bariéru studu a vstoupit do nitra druhého člověka, je věcí jeho profesní cti, přistupovat k tomuto tajemství s respektem a úctou.

I při výchově je tedy nutné pamatovat u dětí na pozvolnou kultivaci studu tím, že se učí otvírat druhému, kterému důvěřují, že se učí respektovat názory druhého, neposmívají se neuspořádaným a neučesaným myšlenkám kamaráda, jeho tělené nedokonalosti, respektují jeho právo na soukromí a pod.

Člověk, který nemá stud, je ochuzený o to nejposlednější, co má - o své nitro. Nemá už nic, co by bylo jeho, typicky jeho a co by mohl jedinečně darovat druhému.

Bůh zná člověka

V této souvislosti boduje opět Bůh daleko dřív, než kdo z lidí, protože otvírá člověku své nitro natolik, aby pochopil, že ze strany Boží nejde o žádnou faleš, zlý úmysl, ale jen a jen o skutečnou lásku.

Jde o pootevření tajemství Božího bytí, tzv. Nejsvětější Trojice Boží ("Ve jménu Otce i Syna i Ducha svatého" je člověk křtěný, to znamená, že mu Bůh otvírá cestu až do nitra).

Poznání Boha je však umožněné všem lidem bez výjimky, především díky znamením jeho lásky a moudrosti ve světě a také díky tomu, co člověku sám o sobě odhalil svým slovem v Bibli. Křest je konkrétním vyjádřením přijetí člověka za dítě Boží, jakýmsi "znovuzrozením".

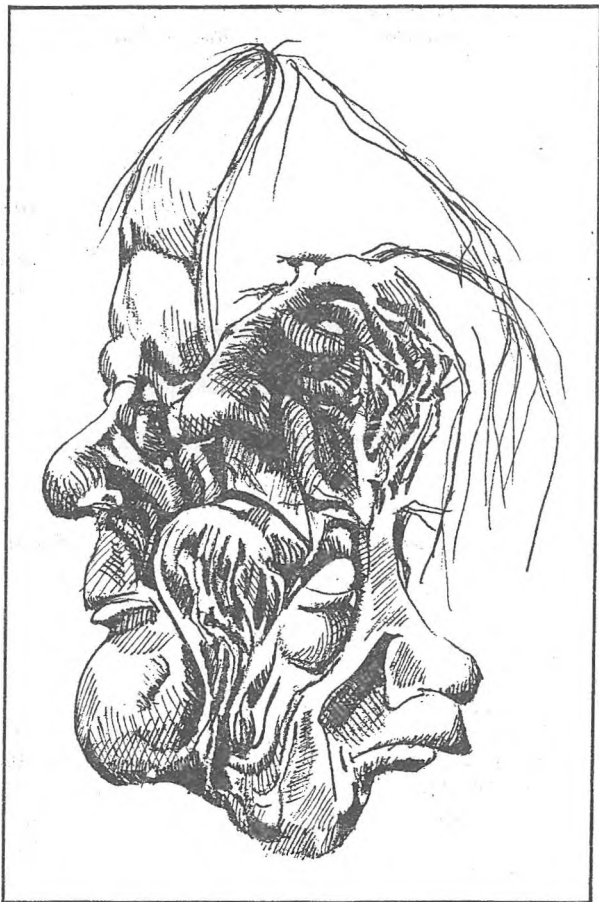
rozeznávání dobra a zla

Dost často necháváme na sebe vnější a často první dojem působit víc, než poctivě a s respektem nabytou pravdu o druhém.

Stačí, aby nám druhý pošeptal: "Víš už, že tamten je asi blázen? Včera jsem jej viděla přes ulici a ona vypadal tak divně..." Nebo stačí, aby nás druhý nepozdravil a první, co nás napadne je spíš to negativní: "Co mu zase přeletělo přes nos, frajerovi?" Nebo nás někdo jednou "zklame", podruhé "zklame" a potřetí už mu nevěříme. Nechceme slyšet nic, náš závěr je jasný a konečný. Přitom je všechno opravdu jinak...

Vychovatel, tím, že se snaží stále poznávat dítě, dokáže mnoho nedorozumění mezi nimi řešit s větším nadhledem, stejně tak i názorové konflikty mezi vychovateli navzájem.

Pokud mají vychovatelé jasno v cíli, pak už bazírování na metodách a hádání se o ně není tak aktuální.

Zatímco tam, kde o cíli jasno není, hrají výchovné metody daleko větší roli, jsou až samoučelně postavené za cíl, a proto hrozí i daleko větší konflikty mezi vychovateli při hledání té nejspřávnější společné cesty.

setkání jako cesta k lásce

Setkávání, spolužití - to je spolu s poznáním druhý důležitý pilíř výchovy k lásce. Poznání pomáhá orientovat se, zatímco blízkost milující bytosti (jak už bylo naznačené) nesmírně motivuje ke sdílení lásky.

Vychovatel vychovává děti nejen svou výchovnou činností, ale už tím, že je s nimi, že se s nimi setkává a je jim svou bytostí nablízku. Podobně slovem, dopisem, tím vším vyjadřuje: Jsem tu s tebou, pro tebe, nejsi mi lhostejný. To je to pro dítě obrovská podpora a posila života. V tom je vychovatel vzhledem k dítěti nenahraditelný.

Výchova nikdy není možná bez vychovatele. Samovýchova ve vlastním smyslu v lásce

neexistuje, ani nelze vychovatele jako osobu nahradit neosobní náhražkou (počítačem, filmem a pod.).

Užití metodických pomůcek a jejich smysluplnost je zase na vychovateli.

Potom třeba taková kniha se stává významným výchovným činitelem společně s vychovatelem, protože je znamením moudrosti a lásky spisovatele, knihkupce, darujícího.

pochvala a povzbuzení

Skautský vůdce při svém působení mezi dětmi nešetří pochvalou, povzbuzením, uznáním s tím, že má důležitý úkol - najít důvody k pochvalě.

Pochválit upřímně dokáže ten, kdo si všimne dobra na druhém, které si, podle něj, zaslouží ocenění. Běžně si však člověk všimne pouze výrazných, mimořádných projevů dobra, nadprůměrných výkonů. Avšak vychovatel, který už umí rozeznat dobro i v jeho nejjednodušších a nejmenších znameních, dokáže na dítěti objevit i skryté a na první pohled nenápadné dobro.

Někdo si posteskuje: "Ta moje družina, to je cháska! Už se těším, až s tím skončím. Jeden problém za druhým" a vyjmenuje zhruba padesát špatných věcí. Když mu řeknu, aby vyjmenoval na svých dětech aspoň pět dobrých věcí, tak zůstane v rozpacích.

Máme skutečně nějak blíž k tomu vidět dřív zlo než dobro. Musíme se však učit vnímat a rozeznávat za každou cenu dobro. Proto si vychovatel musí dávat stále tu práci, registrovat u dítěte to dobré.

Například: "Peťo, tys dneska asi čtyřicetdvakrát něco spletl, ale jak jsi pomohl tomu Pepíkovi, to bylo bezva".

Pochvalou se nikdy nezmýlíme, trestem nebo kritikou se zmýlíme častěji.

Vychovatel musí být schopný i mezi tisíci negativních vlastností zachytit jednu dobrou, tu ocenit, pomoci jí tak dítěti rozvinout a svou blízkostí mu potvrdit, že to určitě půjde, polepší se, a že se mu to podaří.

K obdobému postoji musí vychovatel vést i ostatní děti. Ty si například stěžují: "Peťa je zlý." Vůdce může přijmout tento názor, může o něm a jeho pravdivosti s dětmi podiskutovat, ale nesmí u něj zůstat, i kdyby byl pravdivý.

Pokusí se naopak s dětmi i na takovém Peťovi najít to, co si zaslouží ocenění a kvůli čemu bude možné zase obnovit jak přátelství, tak i Peťovu snahu o polepšení.

Tento postup nebude určitě úspěšný hned, po letech možná taky ještě ne, ale je pro zdravou výchovu nezbytný.

Tím vším je charakteristický význam blízkosti vychovatele dětem. K motivaci lásky.

jistota a věrnost lásky

Vychovávat k lásce tedy znamená vychovávat pro celý život. Správný rozvoj lásky vyžaduje nezbytně blízkost někoho, kdo má rád, někoho milovaného i milujícího. Jako má být pro dospělého touto životní jistotou především stabilní Bůh, tak pro dítě to musí být vychovatel, někdo konkrétní a stabilní.

Dítě musí vědět, že se o tento základní životní vztah nemusí obávat, a to ani ve chvílích, kdy se lze, kdy "zlobí" a provokuje.

Musí mít jistotu, že ho vychovatel neodkopne, když se nějakým způsobem prohřeší, tak, jako my víme, že to vůči nám neudělá nikdy Bůh. On má s člověkem nekonečnou trpělivost, a to jednak proto, že není člověkem, ale také proto, že nás vnímá jinak, než my sebe navzájem. Jen Kristus může z kříže říct: "Otče, odpusť jim, protože nevědí, co dělají"

Bůh nás nevnímá přes znamení, jako my jeho, ale bezprostředně, přímo v srdci. Vnějšími jednáním, ať negativním nebo pozitivním, nemůže proto člověk ten Boží stabilní a věrný postoj k němu ovlivnit. Může k Bohu kdykoli a s čímkoli přijít.

Tuto svoji zkušenost s Bohem, musí dávat vychovatel pocítit i dětem, které vychovává. I když pak na příklad dítě z vážných a pozitivních důvodů potrestá, ono musí mít naprostou jistotu, že se může vrátit, že bude znovu přijato, a že se jím při trestu nepohrdlo.

Tato vychovatelova věrnost se nekříží s náročností výchovy. Mohlo by se totiž zdát, jakoby měl nade vším panovat výchovný soucit nebo lépe výchovná slabost, nedůslednost, trpění nekázně a chyb.

V Bibli má člověk mezi prvními poznatky o Bohu jasno velmi brzo především v tom, že Bůh je spravedlivý, tedy, že je jasný, nekompromisní a často i náročný ve svých požadavcích na člověka, protože mu jde o jeho skutečné lidství (byť dosažitelné až teprve v cíli, tedy v životě věčném s Bohem) a ne o nějakou spokojenou polovičatou karikaturu člověka.

Současně se však člověk neméně hmatatelně přesvědčuje o tom, že Bůh je milosrdný, má soucit a pochopení, dodává sílu a odpouští.

Pokud se člověku nedaří ideálně jít k cíli, pokud selhává v pravdě, bojí se pravdy o životě, pak Bůh neslevuje ze svých nároků - není na nich také co slevovat, nechce-li z člověka karikaturu - ale spíše odpouští a dává sílu začít znova.

Zatímco člověk - vychovatel má tendence buď na jednu stranu k nekompromisní, až necitlivé náročnosti a přísnosti, tedy spravedlnosti bez milosrdenství, a nebo na druhou stranu k přehnanému, až opičímu soucitu, tedy milosrdenství bez spravedlnosti.

Proto Kristus říká: "Pojďte ke mně všichni, kteří máte trápení, já vás občerstvím." Neříká "já vás zbavím starostí", ale "já vás posílím". A dává tuto šanci začít i třeba tisíckrát denně.

Právě tak musí jednat vychovatel, učit děti nebát se překážek v životě, nebát se obtíží a pomáhat jim je svou blízkostí, fyzickou i duchovní (tedy pomocí i radou a povzbuzením) překonávat. Nebude jim uklízet cestičku - bude náročný, ale pochopí, co se nepodaří, povzbudí znova.

Opět to zapadá do našich úvah. Totiž, že člověk není charakterizovaný tím, jak vypadá, ale čím je. Proto dítě, které poctivě usiluje o zdokonalení, nevzdává se ani přes neúspěchy na tom může být lidsky lépe, než dítě, které celkem bez námahy navenek dosahuje úspěchů.

Chce to obrovskou dávku trpělivosti. Té ovšem správný vychovatel má zásobu, protože není hnán k výchovným úspěchům za každou cenu a tím stresován. Nevychovává pro plnění plánů, proto, aby dosáhl výsledku, ale proto, aby pomáhal dětem být lidmi.

Už v tomto bodě se ověří kvality každého vychovatele. Pokud jede pouze na výsledky, dostává se do krize v okamžiku, kdy se nedaří.

V opačném případě si řekne: Co na tom, že po mně zůstane jen malý výsledek, hlavní, že to bude pravdivý výsledek nebo, že jsem děti doprovodil aspoň jen kousek cesty a hlavní, že to byla cesta správným směrem.

z á v ě r e m

Apoštol Pavel, zkušený vychovatel, říká novým křesťanům v Korintě, že to byl on, kdo u nich sázel, jeden z jeho žáků zase zaléval, ale vzrůst už musí oba nechat na Bohu. Tato myšlenka je pro každého vychovatele a zejména pro tzv. výchovatský optimismus velmi významná, protože základním posláním vychovatele, jak z toho plyne, je především pokaždé opravdu kvalitně "sázet" a trpělivě, vytrvale "zalévat".

To znamená, být dobrým vůči všem svěřeným dětem, nešidit je, nenadržovat, protože i to nejposlednější a nejnevychovanější dítě má právo být člověkem, má právo na kvalitní lásku.

A také to znamená znovu, znovu a znovu. Vychovatel nesmí své působení nikdy skončit, a proto i motivace jeho působení musí být té nejvyšší kvality (neboli opravdová láska sama). Nesmí lpět na odezvě, vděčnosti nebo něčem takovém. Může ji přijímat, ale nesmí to být základ jeho motivace.

"Bůh dává vzrůst" znamená, že ovoce výchovy si nikdo z nás nesmí nárokovat.

Nechci v odmítání zásadního významu výsledků výchovy zpochybňovat význam zpětné vazby, která z nich vychází. Chci jen zdůraznit, že v logice výchovy platí, že i výchova bez adekvátních výsledků má smysl.

Výsledkem je už sám poctivý přístup vychovatele, ne pouze dokonalý úspěch. Známe například vychovatele, kterému lidé dokázali poděkovat až po jeho smrti...

A ještě si neodpustím na závěr jednu poznámku - takové přirovnání:

Vezmu dvě květiny, pozvu dvě dámy na podium a řeknu té první: "Zde vám předávám květinu". Přijme ji určitě s povděkem.

Druhé podám podobnou květinu, ale rozcupovanou předem na malé kousky a řeknu: "Taky vám dávám také květinu, ale nastavte dlaň". A nasypu jí plnou dlaň těch kousků. Ona se podívá a řekne: "Co to má znamenat, co to je?" A já na to: "No přece kvěтина, nevidíte?" Můžu jí navíc dokázat, že z ní nechybí ani lísteček, je celá.

Přesto cítíme všichni, že něco v pořádku není. V obou případech byla sice předaná táž kvěтина, v prvním však byla celistvá a v druhém roztrhaná.

Skutečný vychovatel musí dětem ukazovat život ne jako chaotický shluk hodnot, příkazů, zákazů, věcí naházených na sebe, ale jako něco krásného jako květinu, jako život, který je radost žít, a to zejména svým příkladem, na svém vlastním přístupu k životu.

A právě tím, že jim život pomáhá vidět z různých stran a nezapomíná přitom ukazovat i jeho krásu jako celku, splní správně svůj úkol.

Ani učitelé nesmí nasypat dětem do dlaní duše hrst vědomostí. To není skutečný život, byť by s ním nabyté vědomosti a zkušenosti sebevíc souvisely a z něho vycházely. Vychovatel musí především celou svou osobností ukazovat dětem vyváženost a soulad životních hodnot a ukazovat tak, že porušení jedné je vždy ohrožením celku.

Je důležité, aby každý vychovatel (tedy nejen "věřící") měl stále na paměti, že vychovává dítě k Bohu, jako k nejvyššímu, objektivnímu dobru. Tím především vychovává dítě v lásce, protože láska je nejvyšší hodnotou života, hodnotou, která nejvýstižněji charakterizuje Boha ("Bůh je láska").

Pohled na lásku i orientaci k ní nenechává vychovatel na subjektivním dojmu a názorech, ale pravdu o životě hledá upřímně u jeho původce, nazývaném Bůh. Vychovávat k lásce znamená také, jak už jsem předestřel, vychovávat k životu na celý život, ba i pro život věčný s Kristem po smrti.

Člověk, který našel smysl života v lásce, nebude nikdy beze smyslu života.

Vždy si k životu najde cestu i z těch nehlubších krizí, protože má cíl, který je vždy vidět.

Já vám všem přeji, aby se vám podařilo najít ve výchovné práci, jako formě vašeho sdílení lásky s dětmi, své životní poslání.

(text tvoří uspořádané a autorem upravené záznamy přednášky na semináři Ekumenické LŠ v Praze, 14.1.1995 a promluvy na III. brněnském setkání R + R v Řeznovické románské bazilice, 8.10. 1993)

Pavel Ličman - Chechtal: *Skautský slib*

Následující řádky by měly být takovým malým zamyšlením nad skautským slibem.

Čím důležitější činnost se chystám dělat, tím svědomitěji bych si měl dokázat odpovědět přinejmenším na tři základní otázky: proč, co a jak. Ujasnit si, co se to vlastně chystám dělat - jaký to může a má mít dopad, jak to mohu a hlavně jak bych to měl dělat a nakonec nebo spíše na začátek - proč to vlastně chci dělat, jaký to bude mít smysl - k čemu to bude dobré.

V souvislosti se slibem zde tedy vystávají přinejmenším tři základní otázky, které spolu úzce souvisí: Co to vlastně slib je a co je jeho obsahem? Jak slibovat? Proč slibovat?

U otázek jak a proč se pokusím pouze o pár úvah či námětů, snad provokujících k dalšímu zamyšlení, samotný obsah slibu pak zkusím rozebrat poněkud podrobněji.

Nejdříve tedy - co je to vlastně slib a proč ho skládat:

Člověk je v životě stále vystaven pokušení, nejvíce pokušení pohodlnosti, vedoucí často k lenosti, sobectví či prospěchářství a dávající prostor vzniku škodlivých návyků ohrožujících jeho život. Proto je dobré hledat co nejvíce způsobů, jak se pojistit, aby tomuto pokušení nepodlehli. Slib může být jedním z nich. Představuje určitý závazek spojený s rozhodnutím. Pokud si dávám nějaký závazek či předsevzetí, mohu to dělat s tím, že kontrolou jejich plnění jsem pouze sám sobě. Slib se odlišuje v tom, že je k někomu vtažen, a tak mě více nutí zodpovídat se z jeho plnění i někomu dalšímu. Pokud se slibem zavázím před někým, kdo je mi kontrolou a oporou zároveň, před někým, koho nechci zklamat, před kým nechci selhat, pak zde mám hned důvod, proč vytrvat, být důsledný a k sobě náročný. Často se rozhoduji, jestli nějakou věc mohu nebo nemohu, mám nebo nemám udělat. V takovém případě může pomoci představit si, jak by to vypadalo, kdyby tuto věc udělali všichni lidé a nebo, možná lépe, jak bych se zachoval, kdyby se na mě v tu chvíli díval někdo, koho si vážím a koho bych v žádném případě nechtěl zklamat - třeba právě ten, do jehož rukou jsem sliboval. Slib nutno brát jako dobrovolný závazek a jako takový mi bude v mé snaze o správný a hodnotný život pomáhat právě takovou měrou, jakou ho budu schopen a ochoten brát vážně. V souvislosti s otázkou "proč slibovat" jsou tedy důležité především tyto tři momenty: za prvé je to zřetelné rozhodnutí, za druhé velký závazek a za třetí získání potřebné a trvalé opory.

Pokud pochopím "proč", mám více jasnou v tom "co" a snadno také již přijdu na to "jak".

Toto jsou však úvahy, kterých je schopen dospělý člověk, těžko napadnou někoho v 11 nebo 12 letech. Má to tedy nějaký smysl v tomto věku již takový slib skládat?

Určitě má smysl, aby i v tomto věku měl každý pro své dobré chování co nejvíce důvodů a co nejhlubší motivaci. A tou může dobrý slib jistě být. Proto také už vlčata skládají slib, ten je však jistě bližší jejich věku a jim srozumitelnější. Nabízí se tedy otázka, zda je vhodnější, aby skauti skládali slib ve 12 letech na celý život a později tento pouze stvrdili či doplnili, nebo aby skládali slib například vždy při přestupu do vyšší věkové kategorie, tedy v 8 letech slib vlčat, ve 12 slib skautů, v 15 slib roverů a v 18 slib činovníků a tyto sliby, aby se lišily svou náročností na pochopení a byly úměrné jednotlivým věkům.

Mám zato, že čím více motivací a příležitostí znovu začít člověk má, tím lépe. Také se však říká, že všeho moc škodí a že v jednoduchosti je síla. Jistě je možné a u roverského kmene snad dokonce vhodné, aby existoval jakýsi přijímací rituál do kmene, jehož součástí může být i roverský, třeba kmenový, slib nebo dodatek ke slibu skautskému nebo třeba nějaký konkrétní závazek v duchu roverského hesla. Také je asi vhodné či nutné, aby činovníci doplnili svůj slib v rámci uvědomění si svého poslání. Avšak slib skautský by asi měl už podle tohoto názvu být slibem na celý život.

Zůstaneme-li ovšem při tom, že může být skládán i ve 12 letech, pak je asi na místě zamyslet se, jak k takovému slibu přistupovat, aby i v tomto věku měl skutečně smysl a "slibem na celý život" opravdu byl.

Jeden příklad: Křesťané mohou být křtěni již krátce po narození, tedy v době, kdy zjevně nechápu smysl ani obsah tohoto aktu. Významnou úlohu zde hraje kmotr, který se zavazuje vychovávat kmotřence ve víře, v duchu křesťanských zásad a vést ho k postupnému a stále hlubšímu chápání smyslu křtu a všeho, co se zásad a života křesťana týče.

Přestože ten, kdo bude skládat ve 12 letech skautský slib, je schopen úměrně svému věku chápat jeho smysl i obsah, mohl by nás uvedený příklad inspirovat.

Namísto kmotra zde stojí ten, do jehož rukou je slib skládán, většinou vůdce oddílu a protože skauting není pouze chvilková hra na něco, ale spíše životní styl, bere z tohoto pohledu na sebe vůdce určitou odpovědnost za život svěřence, který do jeho rukou slib skládal. Tentokrát ne odpovědnost právní - za úraz či něco podobného. Odpovědnost morální, za celkovou jeho orientaci v životě. Odpovědnost za přípravu na slib a rozhodnutí jej složit. Odpovědnost za stále hlubší chápání a uvědomování si slibu a vytrvalé, odpovědné hledání té správné životní cesty. Odpovědnost za oslabení hodnoty slibu a snad i pozdější vnitřní zklamání svého svěřence v případě, že je mu umožněno na složený slib zapomenout, a tak se mu zpronevěřit.

Jistě je nejlepší, když za svého svěřence může vůdce působit přímo v oddíle, ale to neznamená, že je nezbytné, aby všichni setrvali v oddíle za každou cenu. Na naše svěřence jistě působí mimo nás ještě spousta dalších vlivů, které často nejsme schopni přímo ovlivnit a protože i od jediného zhnílého jablka uloženého v bedničce se mohou postupně zkazit ostatní, může nastat situace, kdy bude nutné, aby někdo oddíl na čas či natrvalo opustil. Větším přínosem pro oddíl bude spíše ten, kdo nerozhodnut v 16 letech oddíl opustil a po nějakém čase se do něj rozhodnut vrací, než ten, kdo se nepřesvědčen ale přemlouván v oddíle zmateně motá.

Odchodem svěřence z oddílu však odpovědnost vůdce za něj nekončí. Pokud z nějakých důvodů nemůže v oddíle dále setrvávat, pak by měl vůdce najít cestu, jak působit na morální stránku jeho života i mimo oddíl a hlavně mu do společenství lidí, ze kterého odešel, nechat dveře otevřeny.

To bylo tedy několik úvah o tom, co je to slib, jaký má či může mít smysl a jak je možné a snad i nutné zajistit to, aby všichni měli možnost a také získali schopnost jeho hluboký smysl postupně odhalovat.

Nyní něco o tom, jak se připravovat na slib, jak ho skládat a jak zajistit to, aby byl slib v nás neustále živý:

Přípravě na slib je vhodné věnovat náležitou pozornost proto, že od ní nejvíce závisí, jakou důležitost slibující slibu přisoudí, nakolik ho bude brát vážně a nakolik bude pro něj tudíž mít slib smysl. To je asi potřeba si uvědomit, abychom si na tuto přípravu nechali dostatečný časový prostor. Mohla by se skládat z pěti částí. V první části by pohovořil vůdce o smyslu a obsahu slibu - s jedincem nebo skupinkou. (Jedna z možností, jak pohovořit o obsahu, je uvedena dále v textu - nutno přizpůsobit věku a schopnosti chápání slibujícího). Druhá část by měla být prostorem pro samostatné pouvažování slibujícího nad tím, co v předešlé části uslyšel a co o slibu vlastně všechno ví. Část třetí by mohla být rozhovorem vůdce se slibujícím, ve kterém by měl vůdce zjistit, jestli má slibující v základních věcech jasno a jak dalece význam a obsah slibu chápe. V případě, že je vůdce spokojen, může nastat čtvrtá část, ve které slibující sám posoudí, jestli je schopen a rozhodnut ke slibu přistoupit. Je vhodné, aby byl na začátku této části vůdcem znovu upozorněn na závažnost svého rozhodnutí, odpovědnost, kterou na sebe tím bere, nebezpečí, která s sebou toto rozhodnutí nese. Pátá část je vlastně oznámením rozhodnutí slibujícího vůdci, které může být zdůrazněno i zjevným uvědoměním si všeho, co s sebou toto rozhodnutí přináší. Jednotlivé části mohou být různě dlouhé a měly by na sebe plynule navazovat. Myslím, že by celková doba takovéto přípravy neměla být kratší než 24 hodin ani delší, než 3 dny. Důležité je, aby jednotlivé části probíhaly ve vhodné atmosféře. První a třetí část může probíhat večer u ohně nebo o samotě na nějakém významnějším místě či při procházce lesem. Druhá a čtvrtá část

může probíhat jak při denním zaměstnání, tak v tichosti o samotě nebo večer před spaním - podle toho by se asi měla řídit délka trvání. Poslední část asi bude nejkratší a bude na ní asi stačit chvíle v klidu o samotě.

K samotnému aktu skládání slibu uvedu opět jen jednu z možností: Slib bude skládán večer u slavnostního ohně v táboře nebo na významném třeba i tajném místě. Není rozhodující, jestli je slibující jeden nebo více, nemělo by jich však být příliš mnoho - snad nejvýš okolo pěti, aby samotný akt slibu každého z nich celkově nezanikl a vzájemně se příliš nerušili. Kromě slibujících a vůdce, do jehož rukou slib skládají, bude přítomno i několik dalších osob, např. rádci nebo nejlepší členové oddílu - nemělo by jich však být opět příliš mnoho, aby akt slibu nepůsobil anonymně. Na místě je kromě plápolajícího ohně státní vlajka, některý ze symbolů skautingu a něco, co symbolizuje společenství přítomných lidí - třeba vlajka, znak, kronika... Slibující je po chvíli ticha vyzván pohledem či nějakou úvodní formulí, vyjadřující důležitost a výjimečnost situace, přistoupí před ostatní a slibuje, přičemž zdraví pravici mírně vztyčenou nad ohněm. Poté je mu vůdcem připevněna či předána slibová lilie a stisknuta levice. Dalším, např. zástupcem vůdce či rádcem, je předána upomínka na tuto důležitou chvíli a je vhodné, když slibující stiskem levice postupně všem přítomným stvrdí upřímnost a opravdovost svých právě pronesených slov. Pokud by bylo slibujících víc, pokračují další, poté zakončí vůdce krátkou rozpravou o obsahu a smyslu slibu nebo významu slibu v životě člověka, což pro všechny přítomné slouží jako jakási obnova, uvědomění si nebo očista jejich slibu vlastního. Pokud by se mělo něco zpívat, pak asi nějaká tematická píseň s hlubším či moudrým poselstvím. Závěr takového aktu bude opět důstojný, aby tento okamžik nezanikl a s ním i jeho závažnost a atmosféra. Možných rituálů a tradic se slibem souvisejících je jistě celá řada, všechny by ovšem měly ctít určité zásady, které jsem se zde pokusil nastínit.

Způsobů, jak to udělat, zařídit či pojistit, aby měli všichni stále svůj slib na paměti, aby se jeho význam postupně neztrácel a nebyl zastřen běžnou činností, aby každý stále hlouběji slib chápal a pronikal do jeho podstaty, je rovněž mnoho. Například, jak již bylo uvedeno, pomocí jakési obnovy slibu, která ovšem nemusí probíhat jen při příležitosti slibu, ale když je potřeba a ve vhodné atmosféře - nejde o opakování, spíš o hlubší zamyšlení se či ubezpečení se o správnosti svého někdejšího rozhodnutí. Nebo provokováním her, debat, otázek a odpovědí s tematikou slibu.

Zbývá teď pouvažovat nad samotným zněním slibu a zkusit tak dát odpověď na otázku, co je vlastně jeho obsahem:

Jednou z možností je zamyslet se postupně nad obsahem a smyslem jednotlivých slov či pasáží. Je to také jednoduchý návod, jak o obsahu slibu promluvit s těmi, kdo ho mají skládat a přitom na nic podstatného nezapomenout. Zkusme to tedy:

*Slibuji na svou čest, jak dovedu nejlépe:
sloužit nejvyšší Pravdě a Lásce věrně v každé době,
plnit povinnosti vlastní a zachovávat zákony skautské,
duší i tělem být připraven pomáhat vlasti a bližním.
K tomu mi pomáhěj Bůh.*

slibuji - Tímto slovem se zavazuji něco splnit, jde o akt, symbolizující mé pevné rozhodnutí. Co se stane, když nedodržím to, co slibuji? Selžu, prohrají - v očích sebe i ostatních.

na svou čest - Co je to čest? Bude to asi něco hodně cenného, protože někteří lidé raději ztratí život než by přišli o čest. Zároveň budou k tomuto pojmu asi různí lidé přistupovat různě, protože někteří si s ním zjevně hlavu nelámou. Co je to tedy čest a pro koho má toto slovo vlastně smysl? Snad by se dalo říct, že je to určitá hodnota, vyjadřující morální úroveň člověka a má tedy smysl o ní mluvit pouze mezi lidmi, kteří morální hodnoty ctí a uznávají. Pokud slib bude jakousi smlouvou mezi slibujícím a tím, kdo slib přijímá a plnění této smlouvy bude kontrolováno nejvíce skrze vlastní svědomí a částečně také všemi, kteří mají možnost mé

jednání sledovat, pak ztráta cti bude sankcí při nedodržení této smlouvy. Čestnost je charakteristickou vlastností rytířů a ti jsou svým chováním a posláním vzorem skautů.

jak dovedu nejlépe - Toto sousloví se může vázat k tomu, co mu předchází i k tomu, co následuje. Může tedy vyjadřovat jak zdůraznění toho, že slib beru opravdu vážně a přistupuji k němu zodpovědně, neboť "slibuji, jak dovedu nejlépe", tak to, že měřítkem plnění slibu by měla být upřímná snaha - chtít, neboť "vše, co slibuji, budu konat, jak nejlépe dovedu". Celkově tímto dávám najevo, že jsem rozhodnut pro opravdovost a plnění slibu udělat maximum.

sloužit - V životě může člověk vůči lidem okolo sebe zaujmout dva základní postoje - sloužit nebo vládnout. Slovem vládnout je většinou míněna snaha lidi ovládnout a podřídit si je. I když je však člověk postaven do čela nějaké skupiny lidí, aby jim "vládl", může je, stojíc v jejich čele, v duchu služby vést v určité oblasti či etapě jejich života. Rozdíl je pouze v tom, že zatímco v prvním případě jde o snahu lidí ovládat, měnit či vychovávat k obrazu svému, v případě druhém je snaha je vést v duchu služby jim samotným k dosažení ne našeho ale jejich vlastního štěstí, které spočívá v nalezení a pocítění skutečné lásky a objevení a chápání objektivní pravdy. Sloužit je možno každému, zatímco vládnout jen někomu. V čisté službě druhému lze jen stěží sklouznout ke špatným věcem, zatímco při vládnutí či vedení druhých se tak může lehce stát, zapomenu-li na své skutečné poslání. Správné vládnutí či vedení druhých člověka psychicky vysiluje, zatímco služba posiluje - jak praví jeden ze 12 zákonů lesní moudrosti: "... konej své povinnosti pro povznášející pocit, který dává služba, neboť ze služby čerpá člověk sílu."

nejvyšší Pravdě - Často se dva lidé nebo skupiny lidí nemohou dohodnout, protože jsou přesvědčeni, že každý z nich má pravdu. V řadě případů je těžké druhého přesvědčit, že pravdu nemá, zvláště tehdy, když mu jde z jeho pohledu o dobrou věc, a to je dosti pravděpodobné a časté. Potom jsou dvě možnosti. Buď se jedná o nepodstatnou věc pro život člověka a je možno zvolit obě cesty, neboť není vyloučeno, že obě povedou posléze ke stejnému cíli. Nebo se jedná o věc podstatnou a pak, chtějí-li se domluvit, nezbyvá, než zaujmout nezávislý postoj, posoudit argumenty pro a proti a při rozhodnutí se nenechat vést pouze pocity nebo pouze rozumem, ale obojím dohromady, a hlavně pak svým svědomím. Tímto způsobem je možné začít cestu ke hledání objektivní Pravdy, která je pouze jedna základní.

nejvyšší Láске - Skutečná Láska je hodnota, ve které dostává život svůj smysl. Velice často lidé rádi pocítují na sobě odraz lásky druhých - tato touha však v člověku pěstuje více sobectví, než lásku. Opravdovou lásku, ve které jsme schopni nalézt životní štěstí, rozvíjíme skutečně Službou - rozdáváním lásky kolem sebe. Bez lásky dostává spousta dobrých vlastností, věcí, hodnot nebo snah zcela jinou podobu, neboť například:

*"povinnost bez lásky činí mrzutým,
odpovědnost bez lásky činí bezohledným,
spravedlnost bez lásky činí tvrdým,
moudrost bez lásky činí hrozným,
přátelství bez lásky činí falešným,*

*pořádek bez lásky činí malicherným,
čest bez lásky činí domýšlivým,
majetnost bez lásky činí lakomým,
víra bez lásky činí fanatickým,
život bez lásky je nesmysl,*

ale život v lásce je štěstí a radost."

Sloužit nejvyšší Pravdě a Láске znamená tyto hodnoty uznávat, hledat, ctít a chránit. Nejvyšší Pravda a Láska jsou zřejmě nejzákladnější charakteristikou toho, co označujeme slovy vyšší princip nebo toho, koho označujeme slovem Bůh. Bůh, který je jako nejvyšší - tedy objektivní Pravda a nejvyšší - tedy nekonečná Láska jediným smysluplným ukazatelem životní cesty, se stal, zvláště v posledních letech, v představách mnoha lidí čímsi příliš konkrétním a tím mnohdy nedokonalým, absurdním či zbytečným. Proto je jako nezbytný, protože duchovní - nepomíjející, základ skautingu coby životního stylu ve slibu přítomen jako nejvyšší Pravda a Láska. V souvislosti s tím, že se jedná o dvě hodnoty, je ještě potřebné si uvědomit a pochopit, že pravda musí být vždy podřízena lásce.

věrně - Věrnost je hodnota či vlastnost, která má zabezpečit a garantovat stabilitu, vyrovnanost a jistotu člověka. Má zaručit, že neopustím například to, co dělám nebo

vyznávám, dokud se nepřesvědčím, že je to špatné a neudělám vše proto, aby to špatné nebylo. Je to jedna z nejzákladnějších hodnot tvořících přátelství či jiný hodnotný a pevný vztah. Věrnost není člověk schopen bez důvěry, a té není schopen bez víry. Věrnost nás v souvislosti se službou nejvyšší Pravdě a Lásce upozorňuje na nebezpečí poměrně snadného zapomínání či ustupování z našeho rozhodnutí, zvláště ve chvílích, kdy se domníváme, že jsme našli své štěstí.

v každé době - Toto upřesnění nás upozorňuje na to, že je poměrně jednoduché pravdě a lásce sloužit ve chvílích, kdy nám naše okolí fandí a stojí při nás, ale že obtížnější je to ve chvíli, kdy si nejsme jisti, jak bude naše přesvědčení a jednání přijímáno okolím a zda nám nepřinese nějaké problémy či těžkosti. Nejtěžší je pak ve službě Pravdě a Lásce vytrvat i ve chvílích, kdy je už předem jasné, že nám naše přesvědčení, postoje a jednání přinesou nepohodlí naším okolím, problémy, těžkosti a často i utrpení - skrze ně však poznáme mnohem dříve skutečnou Pravdu a Lásku, a postoupíme tak o velký kus cesty k našemu cíli.

plnit povinnosti vlastní - Co je to vlastně povinnost? Být někomu povinován znamená být mu něčím zavázán či dlužen. Povinnost tedy znamená nějaký závazek či dluh. Něco, co bychom měli, máme nebo musíme splnit či udělat. Existuje skutečně něco, co musíme bezpodmínečně udělat? Říká se, že musíme jenom umřít a v podstatě je to pravda, protože člověku je dána svoboda a neexistuje nic, co nás bez výjimky donutí udělat to, co nechceme. Přesto však je spousta věcí, o kterých se přesvědčíme, že je nutné je dělat, abychom se zdokonalovali a na své životní cestě směřovali k cíli, který jsme si vytkli. Někdy máme více sil a chuti, jindy méně a abychom si moc často neříkali "vždyť to není tak bezpodmínečně nutné" nebo "pro jednou se nic nestane", je tu zde povinnost, která nám říká, že něco, co si dobrovolně stanovíme, protože jsme přesvědčeni, že je to z jakýchkoliv důvodů dobré či nutné, musíme - jsme zavázáni - jsme dlužni splnit. A povinnost bychom skutečně měli pociťovat jako něco nutného či potřebného. Pokud to tak necítíme, měli bychom zvážit a přesvědčit se, je-li to skutečně dobré či nutné - je-li to skutečně naše povinnost. Plnění vlastních povinností, byť sebejednodušších, nás učí vytrvalosti, pečlivosti, důslednosti, svědomitosti, poslušnosti a spouště potřebných vlastností. Pěstuje v nás pevnou vůli, která nám pomáhá obstát v obtížných situacích, totiž v boji s pokušením a pohodlností. Tři základní principy skautingu jsou: povinnost k Bohu, povinnost k ostatním a povinnost k sobě samému.

zachovávat zákony skautské - Co je to vlastně zákon? Je zřejmé odvozen od slova konat neboli něco dělat. Je to tedy něco, co nám říká, co máme nebo nemáme dělat. Většinu zákonů si stanovil sám člověk, proto než začnu nějaký zákon dodržovat, měl bych se přesvědčit, že je skutečně potřebný a dobrý. Může však vyvstat otázka: "Na co potřebuji zákony, vždyť přece dokáži sám poznat, co je dobré?!" To je pravda, ale zákony si stanovuje člověk proto, aby si jednou provždy určil či ohraničil cestu, po které se chce ubírat, dokázal se lépe orientovat a nemusel se často rozmyšlet, zastavovat a vracet k samotné podstatě. Také proto, aby nezasahoval do svobody a soukromí druhých.

Skautský zákon je z kategorie zákonů, které určují v podstatě mantinely či spíše základní osu životní cesty, vychází z Desatera zákonů Božích, zákonů křesťanské morálky. Při snaze zachovávat zákony budu často postaven před problém, že striktním dodržováním jednoho zákona budu jiný zcela zjevně porušovat, a tak budu nucen přemýšlet o tom, které ze zákonů jsou ty nejdůležitější, jak to udělat a jak je správně pochopit, abych svým jednáním neporušil nejlépe žádný z nich.

být připraven - Zde se symbolicky objevuje heslo skautů, které je užitečné a zvláštní tím, že pokud se v jeho duchu budeme snažit žít, vyhneme se spoustě zbytečných problémů a zklamání. Kdykoliv nás totiž něco nepříjemného potká, vždy je možno říci, že je to proto, že jsme na to nebyli vůbec nebo alespoň dostatečně připraveni. Často si lidé zakládají na tom, že jsou připraveni na spoustu nepodstatných věcí či situací, ale situace, které skutečně znamenají velký otřes či změnu v životě člověka, si vůbec nepřipouští a nejsou na ně tudíž ani připraveni - zvláště pak na situaci, která znamená asi změnu největší, totiž na to, že za rok, měsíc, den, hodinu či okamžik již nemusím být na tomto světě. Neznamená to žít ve

strachu, právě naopak - v jistotě, že jsem připraven. Třeba podle zásady: "Připrav se na nejhorší, očekávej nejlepší, přijímej, co přijde."

Být přesvědčen o důležitosti pomoci druhým a nebýt na ni připraven, může lehce vyvolat trpký pocit bezmocnosti. Chci-li tedy někomu pomáhat, musím na to být v rámci svých možností připraven, a to duševně i fyzicky.

duší - Jak mohu být duší připraven pomáhat? Mohu přemýšlet a hledat cesty, jak pomoci. Učit se, studovat, vzdělávat, abych věděl, jak nejlépe pomoci či dokázal dobře poradit. Snažit se hledat Pravdu a Lásku, abych dokázal pomoci v tom nejdůležitějším, totiž v hledání správné životní cesty. Také pochopit důležitost pomoci, proto chtít pomáhat, být rozhodnut a připraven pomoci bez čekání na výzvu. Dokázat povzbudit pohledem či slovem, dokázat vzbudit důvěru, probudit víru, naději, lásku.

tělem - Když budu chtít zachránit tonoucího a nebudu umět plavat, nebo budu chtít staré osobě pomoci s nákupem a neunesu ho, bude mi v těchto případech má touha a snaha k ničemu a těm potřebným rovněž. Neznamená to však jen dokázat pomoci s nákupem nebo se postavit na obranu slabých, ale také být schopen pomoci největší - nasadit či obětovat svůj vlastní život.

pomáhat - Pomoc je vlastně služba - člověk z ní čerpá sílu či dobrý pocit, což mu pomáhá v jeho dalším životě. Pomoc neboli dobrý skutek je jedním z těch činů, kterých nebudeme nikdy doopravdy litovat. Věří-li člověk ve vyšší princip spravedlnosti, pak je zřejmé, že to, co rozdal kolem sebe, se mu vrátí i s úroky, a to třeba právě ve chvíli, kdy bude potřebovat přímo osudově pomoci. Nelze ovšem pomáhat z vypočítavosti, protože potom by se podle stejného principu spravedlnosti za takovou pomoc nedočkal ničeho, ani dobrého pocitu a životní posily.

vlasti - Vlast je takové místo na světě, kde se cítíme doma. Není to jen území nebo stát nebo národ. Je to všechno dohromady - tedy i příroda, lidé a domy okolo mě. Pomáhat vlasti tedy znamená mimo jiné: chránit přírodu, památky a všechny cenné lidské výtvořiny hlavně v mém okolí, pomáhat zlepšovat mezilidské vztahy, cítit spoluzodpovědnost za věci a dění, na které mohu mít ve svém okolí vliv, chránit a bránit území naší vlasti.

blízním - Kdo je to bližní? Ten koho mám rád, kdo mi pomáhá, kdo mi neubližuje, každý člověk, každý savec nebo snad každý živý tvor? Nejdříve asi skutečně ten, ke komu mám blízko, na kom mi nejvíce záleží, koho mám rád. Jistě ten, kdo ke mně s důvěrou přichází. Samozřejmě bych se měl snažit o to, aby se mými bližními stali postupně všichni předem vyjmenovaní.

K tomu mi pomáhá Bůh - Tato dobrovolná doložka má v podstatě vyjadřovat uvědomění si a uznání toho, že žít naplno podle tohoto slibu bez Boží pomoci se svými lidskými slabostmi nemám šanci. Je to prosba k absolutní autoritě o jejíž pevný řád se mohu opřít ve chvílích, kdy váhám. Také je to vyjádření ochoty naslouchat upřímně svému svědomí a prosba o sílu, kterou budu potřebovat, abych po cestě, kterou mi Bůh připravil a prostřednictvím svědomí mi ukazuje, dokázal jít.

(písemná práce LŠ 1994)

Pavel Mišustov - Starý vlk: Dobry skutek

V dnešní revoluční době jsme schopni proti sobě vést válku, až snad do úplného zničení a to ve jménu vyšších mravních ideálů a morálních principů, aniž většina z nás má o této problematice být i jenom základní představu a o jejich dodržování ani nemluvě.

Dobro - je základní kategorie etiky a dobrý skutek je praktickou realizací dobra. Považuji proto za nutné věnovat mravním normám ve skautingu zvýšenou pozornost ať již při výchově včítat, nebo při výchově Oldskautů.

Rímané vyzdvihovali dobrý skutek, jak bude dále uvedeno a to až k jeho deifikaci BENEFICIUM DARE DEUM IMITARI - konat dobro znamená napodobovat Boha. Tuto moudrost parafrázuje sv. Augustín ve svých konfesích.

Dobry skutek jako idea hnutí se nevyskytuje v současné době jenom ve skautingu, ale i v některých hnutích jiných - u nás např. Červený kříž. Skautům je blízká dobročinnost u nás právě obnovovaného řádu Maltézských rytířů, protože skauting je pokračovatelem řádu Maltézských rytířů a do jisté míry i jejich dědicem. Baden - Powel ve své knize Skauting pro chlapce se tradici středověkého rytířstva dovolává: "Rytířský duch žádá na mládeži, aby konala ochotně a s radostnou myslí své povinnosti být i sebenaléhavější a sebezodpovědnější - vždy ochotně a s radostnou myslí a aby prokazovala dobro svým bližním". Základní pravidla rytířského kodexu tvoří základ skautského zákona. Baden - Powel pro snadnost přístupu k těmto tradicím se přidržuje literárního odkazu W. Scota - Iwanhoe, Talisman, Králův lučištník a další. Tato díla mohou dnešní mládež inspirovat tak, jak inspirovala nás a umožní brát dobrý skutek jako dobrodružství a hru - skauting je ostatně hra, řekl kdosi. Hry, např. potulní rytíři, nebo hry uvedené ve "Skautingu" na toto téma mají vysokou mravní hodnotu, nejenom pro svůj obsah, ale i proto, že kontrolou zde bývá i vlastní čest. Svojsík k tomu dodává: "Jako rytíři z dob Rolandových šli do boje za Boha. Vlasti a konali dobro, tak se snaží opravdoví skauti plnit svůj slib denního dobrého skutku a nehledají trubadúrů a minesengrů, aby opěvovali jejich činy. Též: QUI DECIT BENEFICIUM TACETAT. NARRET QUI ACCEPIT - Kdo dělá dobrý skutek ať mlčí, ať vypráví ten, kdo dobrodiní přijal (Seneca ml.).

E.T. Seton, který vychází z indiánské etiky rovněž v Zákonech lesní moudrosti požaduje: "Buď laskavý. Vykonej alespoň jeden dobrý skutek denně". Zde je patrný osobní styk zakladatelů skautingu a woodcraftingu a vzájemné působení těchto hnutí.

Jaroslav Foglar akceptuje dobrý skutek ve svých ideách - viz Hoši od Bobří řeky, Bobříci dobrých činů a jiné. Jako starý skaut se pokusí a to úspěšně transformovat skautské ideály na širší okruh mládeže, nicméně lze "lovení bobříků" považovat za vedlejší činnost našich skautů.

Pionýr, který vznikl jako organizace mládeže za účelem komunistické výchovy, vychovával mládež v duchu třídní nenávisti. Tato byla zejména do poloviny 60. let zcela bezostyšně veřejně prosazovaná. V těchto poměrech byl i dobrý skutek nemilosrdně potírán jako ponižující akt nějakého milosrdenství - viz literární škvár z roku 1950 "Skauti ve službách imperialismu". Je zajímavé, že nacismus, jehož ideou byla idea "Nadčlověka" vštěpoval mládeži - HJ stejné zásady.

Příkaz "Alespoň jeden dobrý skutek denně" je spolu s heslem "BE PREPARED" koncentrátem ideologie skautingu a jednoznačným závazným pokynem pro skauty na celém světě. Z tohoto příkazu je zřejmé, že autor je voják. Výstižnost příkazu je charakteristická pro anglosaský praktikismus a empirismus.

Na světě je celá řada institucí, které vedou a vychovávají člověka, aby byl dobrý, avšak člověk, který je jenom dobrý je sice "dobřej a neškodnej" do světového dění však nezasahuje a je neovlivňuje. Podle Baden-Powela se "skaut přičiňuje, aby konal dobro a nespokojí se pouze s tím, aby byl dobrý. Jeho povinností je být ochotný a štědrý ke svým bližním." Svojsík k tomuto dodává: "Pravého skauta poznáme nejlépe podle toho jak se snaží konat dobro a nikdo nemůže být zproštěn této povinnosti".

K dobrému skutku se vází i další výroky - Baden Powel: "Dobrá služba prokázaná jiným činí vlastní štěstí dokonalým". "Služ jiným a dostane se ti všech radostí kterých si přeješ". Z citovaných výroků je patrné, že se nepožaduje nějaký konkrétní dobrý čin, ale příkaz je obecný. Skaut je veden, aby přemýšlel, vymýšlel a vyhledával příležitost ke konání dobra a takto se neustále zdokonaloval. Goetheuv Mefistofeles praví: "Největším prokletím zla je, že plodí zase zlo". Pro skauta platí reciproký výrok "BENEFICIUM BENEFICIO PROVOCATUR" - dobro plodí dobro.

Významným pohledem na dobrý skutek je jeho hodnota. Například je propastný rozdíl mezi drobnou úsluhou a záchranou života. Je významný i kontrast pozadí t.j. za jakých okolností byl dobrý skutek vykonán. Např. jinou hodnotu má uvolnění místa v dopravním prostředku vlietem a jiné Oldskautem, který si pamatuje "císaře pána". Taktéž je rozdíl mezi záchranou života přivoláním pomoci, nebo nasazením vlastního života. Kontrastu pozadí se dotýká i výrok sv. Augustýna: "Odměňovat dobro dobrem je lidské, odměňovat zlo dobrem je božské".

Závěrem těchto úvah lze konstatovat, že pro formování mravního citění mládeže není ani tak významný snadno získaný bombastický dobrý skutek, jako pracně získaný dobrý skutek drobný.

S otázkou dobrého skutku souvisí i pojem dobra a zla jako základní etické kategorie, jejichž poznání jsme mnoho dlužni jak bylo řečeno v úvodu.

Co tedy je dobro? Tuto otázku si klade filozofie prakticky od svého vzniku a požadavek dobra - zásady morálky dává náboženství již od úsvitu lidských dějin. Extrapolujeme - li současné etnografické poznatky do prehistorie, můžeme předpokládat, že touto otázkou se lidstvo zabývalo již v hlubokém pravěku - viz např. Seton - rysy indiánova charakteru. Řecký racionalismus působil i na vývoj názorů mravních. Řekové se postupně oprostovali od tradice která jím dávala jednotlivá mravní pravidla, jakoby byla výslovným přáním bohů a vytvářeli si vlastní mravní pravidla na podkladu rozumovém. V době největšího rozkvětu řecké filosofie představované Sokratem, Platonem a Aristotelem se na dobro vyskytují následující názory: Sokrates hlásá, že cnost je vědomím dobra, t.j. toho, co máme konati. Dobré je to: 1. Co neodporuje státním a božským zákonům. 2. Co je člověku užitečné. Sokratův žák - Aristipos považuje za dobro tělesnou i duševní slast - hědoné. Jiný, nejslavnější žák Sokratův - Platon považuje za nejvyšší ideu dobro.

Významná pro morálku a ideu dobra je Bible - Starý Zákon svým Desaterem a zejména Nový Zákon.

Leč snesme se z metafyzických výšin na matičku zemi a připomeňme si zcela praktické římské přísloví: "ALIS ALTERI ESTO • QUALIS VELLIS ALTERNUM TIBI" - K druhému buď takový, jaký chceš, aby on byl k tobě. Modifikací této moudrosti dospěl Immanuel Kant k slavné normě - Kategorickému imperativu - a to jsme doma - viz třetí stupeň (nyní zaniklý) Skautské Stezky.

Zůžeme si dále pohled na dobro a budeme se dále zabývat pouze eudaimonistickými (z řeckého blaženost) směřy, které považují za dobré t.j. mravní, to co přináší štěstí. Jsou to:

1. Hedonismus - za dobré považuje vše co přináší rozkoš (uspokojení, štěstí) tělesnou, nebo duševní. Zakladatelem tohoto směru je Epikuros.

2. Utilismus - považuje za dobré, co je prospěšné všem.

3. Etika sympatie - považuje za dobré jednání, které je řízeno soucítěním s jinými bytostmi.

4. Evolucionismus - žádá takový vývoj, který by přinesl blaho všem.

Pro naši potřebu lze definovat dobro jako "Nebránění lidem v jejich přirozené touze po štěstí". Dobrý skutek je tedy čin, kterým napomáháme ke spokojenosti druhého tvora.

Při posuzování dobra a zla se vyskytuje závažný fenomén - to je *moralizování*. Moralizování znamená používání mravního hodnocení tam, kde by se mělo přesně hodnotit na základě analýzy skutečnosti. Moralizování je hojně používáno, protože je velmi snadné, kdežto analýza skutečnosti je mnohem pracnější, např. v politice. Moralizování nikoho nenapraví, ale spíše vzbuzuje odpor. Moralizování předpokládá, že lidé jsou ideálnější než ve skutečnosti a potom vede ke zklamání, potížím a pesimismu. Toto vyvolává zdání, že svět je pramenem zla, proti němuž člověk marně bojuje - idea zla. Naproti tomu, nejsme-li hypnotizováni ideou zla, pozorujeme poněkud růst dobra u sebe i druhých. Nesmíme proto ztrácet důvěru a smysl pro dobrotu lidí. Rousseau to vyjádřil tak, že člověk je od přirozenosti dobrý. Hledáme-li u druhých spíše dobro než zlo, přesvědčíme se, že zlo je je vlastně skořápkou vyvolanou okolnostmi. Důvěrou v dobro člověka a sílu lidského dobra se přenášíme v metafyzické dálky a toto přenášení se stává zdrojem neobyčejného nadšení. Musíme si uvědomit, že náš dnešní život je výsledkem konání dobra minulých generací a svým konáním dobra se spojujeme s generacemi v budoucnosti, které budou žít z dobrých skutků námi vykonaných. Tím může vzniknout ve skautech nejvyšší morální vznět úcty k člověku a smysl pro radost i bolesti člověka naprosto neznámého a důvěra ve stálý pokrok morální. Dobré skutky jsou tedy nejenom efemerním zjevem, nýbrž mají hodnotu mnohem vyšší.

Mě jenom může mrzet, že tyto myšlenky nejsou mým dílem, ale že mě o dobrých padesát let předběhl profesor Masarykovy university J. Tvrď, zavražděný v Mathausenu.

PŘESTAŇ VYKLÁDAT O TOM, JAKÝ MÁ BYT DOBRÝ ČLOVĚK • RADĚJÍ JÍM BUĎ, pravil M. Aurelius a tento výrok je signálem abych své meditování ukončil.

(Napsáno jako písemná práce k VZ v den úplňku měsíce květu, 5751 zim od okamžiku kdy řekl "Budiž světlo")

ilustrace : Bímbo (4. str. obálky a strana 1, 11, 18, 24, 28, 30 a 33)
Krtek (1. str. obálky a strana 4, 6, 8, 14, 21, 36 a 42)

Erazim Kohák: *Bůh*

R. B. Powel:
Bezbožnost, Kniha přírody

Václav Břicháček:
Duchovní výchova

P. Jiří Kaňa:
Život, výchova, skauting

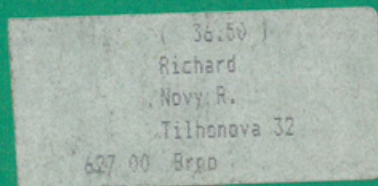
Pavel Ličman: *Skautský slib*

Pavel Mišustov: *Dobrý skutek*

Podávání novinových zásilek povoleno
Oblastní správou pošt v Brně
č. j. P/2-3070/93 ze dne 10. 9. 1993

NOVINOVÁ ZÁSILKA
POŠTOVNĚ HRAZENO V HOTOVOSTI

Vydává 20. středisko Junáka Brno - redakční rada brněnského kruhu R+R. Časopis není výdělečně činný.
Názory prezentované v jednotlivých článcích se nemusí shodovat s názory redakce.
Pravidelný odběr lze zajistit po domluvě na kontaktní adrese.

reg. zn. MK ČR 7309

Kontaktní adresa: Zbyněk Zavřel, Štefánikova 25, 602 00 Brno, tel.: 05 / 41 21 40 94